ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5 Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն կէտում

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ՄԱՐՏԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 9 ՌՈՒԲ.

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Փետրվարի 29-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ին, կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ

վախճանվեց

Միրզաչան Դանիէլեան ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԸ,

որի մասին խորին կսկիծով յայտնում է ազգականներին, ընկերներին և ծանօթներին հանգուցեալի քոյրը՝ Թագա Դանիէլեան Սարգսեանցը։ Թաղումը այսօր, շաբաթ, ամսիս 3-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ Յուղարկաւորութիւնը կը սկսվի առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Սապեօրնայա փողոց № 35) դէպի Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցին։ 1—1

Торговый Домъ
Л. и Э. МЕТЦЛЬ и К°.
ЦЕНТРАЛЬНАЯ КОНТОРА ОБЪЯВЛЕНІЙ
(основана въ 1878 году).
МОСКВА,
Варшава, С.-Петербургъ, Вильно,
БЕРЛИНЪ, ПАРИЖЪ, НЬЮ-ІОРКЪ, БОСТОНЪ, БУФФАЛО,
Симъ извѣщаютъ,
что имъ открыто отдѣленіе своей конторы въ городѣ
ЛОДЗЬ
Петроковская, 102,
для пріема объявленій и подписки
ВО ВСѢ ИЗДАНІЯ МІРА.
(Ն.Զ.) տա. 131. 3—2

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

I

Կովկասի մայրաքաղաք Թիֆլիսը տարէ-տարի աւելացնում է իր ծախքերը, բայց նրանց համապատասխան չէ ստանում բաւականաչափ եկամուտ։

Քաղաքի ազգաբնակութիւնը մեծացել է և այժմ հասնում է 300,000 հոգու։ Քաղաքը տարածվում և ձգվում է կենտրոնից հեռու շրջաններում։ Նաւթլուղը, Նախալովկան, Վերայի այգեշրջանը և ուրիշ ուրոյն բնակատեղեր այնքան մօտեցել են քաղաքի շինութիւններին, որ շուտով բոլորը կը կապվեն և կը միանան, կազմելով անընդհատ բնակութիւն։

Քաղաքի մեծանալը սակայն դնում է քաղաքային խորհրդարանի վրա նոր պարտաւորութիւններ։ Նոր փողոցները պահանջում են սալայատակում, լուսաւորութիւն, ջրի պաշարներ։ Աւելացող ազգաբնակութիւնը կարիք ունի բժշկական օգնութեան, արագ և կանոնաւոր հաղորդակցութեան, վաճառանոցների ընդարձակման, նոր դպրոցների հաստատութեան և ուրիշ կուլտուրական պահանջների բաւարարութեան։

Թիֆլիսը մեծանում է, իբրև երկրի մայրաքաղաք, իբրև կուլտուրական մի կենտրոն, իբրև կրթական, հասարակական, գեղագիտական և թատրոնական մի ոստան, իբրև առևտրական և բանկային գործառնութիւնների մի հանգոյցատեղ։

Բայց նա չէ զարգանում, իբրև արդիւնաբերական մի կենտրոն։ Ճիշդ է, կան նրա մէջ մի քանի գործարաններ և արհեստանոցներ, բայց նրանք սահմանափակ են թւով և ընդարձակ չեն իրանց գործունէութեամբ։

Անշուշտ, եթէ Թիֆլիսը կարողանար հիմնել մի քանի խոշոր գործարաններ, եթէ բարեկարգէր իր հանքային ջրերի շահագործութիւնը, վերածելով ներկայ բաղնիքները եւրոպական լողարանների, եթէ աջողեցնէր բարձրագոյն դպրոցների հիմնարկութիւնը և ընդունակ հանդիսանար արգասաւորել իր լայնարձակ հողերը, ոռոգելով նրանց և զարգացնելով նրանց վրա բանջարանոցներ, ջերմոցներ, այգեստաններ և ուրիշ թանգարժէք կուլտուրաներ, այն ժամանակ քաղաքը զգալի կերպով կառաջադիմէր և գրաւիչ կը դառնար նաև բազմաթիւ եկւորների համար, որոնք կը գային մեր քաղաքը հարաւի կլիմայում ապրելու համար, թէ բուժական և թէ կենցաղագիտական նպատակներով։

Թիֆլիսի դումաների մէջ զանազան ժամանակներում դրվել են այդ և դրանց նման խնդիրներ, բայց սիստեմական մեծ աշխատանք չէ կատարվել մինչև այժմ զգալի չափով։

Նա կարող է կատարվել, եթէ գործողների մի համոզված, սերտ խումբ նուիրվի գործին լուրջ կազմակերպութեամբ, և ընդունակ լինի տարիների գործ ստեղծել անընկճելի եռանդով իրականացնելու համար, եթէ քաղաքը կարողանայ գտնել դրամական միջոցներ՝ հասունացած ծրագիրները կատար ածելու համար։

Իսկ այժմ քաղաքային դուման որոնում է միջոցներ իր հաշւեկշռի բացը ծածկելու համար՝ տան հարկերը աւելացնելով, նոր ծանրութիւններ դնելով մարդկանց վրա, տուրքերի նոր ձևեր որոնելով։

Այդպիսի մի ծրագիր դրված է մեր առաջ։ Դա քաղաք ներմուծվող և քաղաքից արտահանվող ապրանքների վրա որոշ տուրք սահմանելն է։

Այդ մասին հետևեալ անգամ։

Ա. Քալանթար

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԴԷՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 մարտի

Հռոմ.—Այսօր առաւօտեան, երբ իտալական թագաւորը դիմում էր պանթէօն՝ Հումբերտ թագաւորի յիշատակին կատարվելիք հոգեհանգստին ներկայ լինելու համար, մի անյայտ անձն մի քանի անգամ արճանակ պարպեց թագաւորի վրա։ Թագաւորը անվնաս է։ Ոճրագործը ձերբակալվեց։

Մահափորձը թագաւորի վրա, որը գնում էր բաց կառքով և որը գտնվում էր գեներալ-ադիւտանտ Բրուսատիի, տեղի ունեցաւ առաւօտեան ժամը 8-ին Օդեսկալկի իշխանների պալատի մօտ, Կորսո Ումբերտո Պրիմոյի վրա։ Յանցաւորը կրակում էր ամբոխից, սևին եռևը թագնված։ Արքայական պահակախմբի հրամանատար մայոր Լանգ մի գնդակով վիրաւորվեց գլխից, միւսը դիպաւ սաղաւարտին։ Թագաւորը շարունակեց ճանապարհը դէպի պանթէօն, ուր մնաց ամբողջ պատարագին։ Լանգը, ձիուց ընկնելով, շուտափոյթ օգնութիւն հասցնող կառքով փոխադրվեց Սան-Ջիակոմո հիւանդանոցը։ Վէրքը վտանգաւոր է կեանքի համար։ Յանցաւորն է՝ Անտոնիո Դալբա, 21 տարեկան, որմնադիր։ Ամբոխն ուզում էր Լինչի օրէնքով պատժել նրան։ Պատարագից յետոյ պանթէօնից վերադառնալիս թագաւորը և թագուհին հրացմունքով ողջունվեցին ժողովրդից, որը գնում էր կառքի ետևից բացականչելով. «Կեցցէ Սավոյեան թագաւորը և թագուհին»։ Մի փոքր ժամանակից յետոյ թագաւորը աւտոմոբիլով գնաց հիւանդանոցը և այցելեց վիրաւորված Լանգին։ Հիւանդանոց գնալիս և վերադառնալիս թագաւորը ողջունվեց ոգևորութեամբ ազգաբնակութիւնից։ Յանցաւորը տիպիքական խուլիգան է. յաճախ պատիժ է կրել, երեք անգամ գողութեան համար. վերջին տարիները միացաւ ինդիվիդուալիստ-անիշխանականներին։ Հարցուփորձի ժամանակ նա սկզբում պնդում էր, որ ատրճանակը գտել է, յետոյ յայտնեց, որ նա վաղուց պատկանում է իրան։

Թագաւորի կեանքի դէմ մահափորձ կատարողը գնում էր թագաւորի ետևից պանթէօն. նա կրակեց երեք անգամ, որով վիրաւորվեց թագաւորական զոյգի պահակախմբի պետը։

Դալբայի առաջին գնդակը, ուղղված թագաւորին, վիրաւորեց մայոր Լանգին, որ ձիով գնում էր թագաւորի կառքի ձախ կողմից։ Ձին խրտնեց, Լանգը սակայն մնաց թամբի վրա և մօտեցաւ կառքին։ Կիրասիրների գունդը օղակով շրջապատեց կառքը։ Թագաւորը և թագուհին պահեցին լիակատար հանգստութիւն։ Դալբան յետոյ կրակեց դարձեալ երկու անգամ, որով գնդակներից մինից Լանգը վիրաւորվեց գլխից և ընկաւ ձիուց։ Շոֆֆէրը և դուքս Բորգէզէի սպասաւորը յարձակվեցին Դալբայի վրա, որ փորձեց կրկին կրակել, սպառնաց իր ատրճանակով և վիրաւորեց սպասաւորին երեսից։ Նրան կալանաւորեցին ոստիկանները։ Ամբոխը փորձեց բզիկ-բզիկ անել նրան, բայց հանդիպելով ոստիկանների դիմադրութեան՝ միայն աննշան վէրքեր հասցրեց։ Դալբան աղաղակեց. «Խփեցէք ինձ, ես անիշխանական եմ»։

Ստեֆանին ամեն տեղից տեղեկութիւններ է ստանում, որ ժողովրդի մէջ մեծ ոգևորութիւն է տիրում թագաւորի զոյգի վտանգից ազատվելու առիթով։ Ջիոլիտտին ողջունեց թագաւորին Կվիրինալում։ Ֆրանսիական դեսպանը շնորհաւորեց դիպլոմատիական մարմնի կողմից։

Թագաւորի կեանքի դէմ կատարված մահափորձը քննվում է իբրև այլասերվածի անհատական մի ակտ, որ ոչ մի ընդհանուր առնչութիւն չունի քաղաքական որևէ կազմակերպութեան հետ։

Պատգամաւորների պալատում մինիստր-նախագահը կաբինէտի ներկայութեամբ հաղորդեց մահափորձի եղելութեան մասին և շեշտեց թագաւորական զոյգի բարձր անձնական յատկութիւնների վրա։ Պալատը Ջիոլիտտիի ճառը լսեց յոտընկայս, յաճախակի բացագանչելով «Կեցցէ թագաւորը», և որոշեց ներկայանալ in corpore Կվիրինալում և արտայայտել թագաւորին ազգի հպատակութեան զգացմունքները։

Պապը խորին վիշտ յայտնեց թագաւորի կեանքի դէմ կատարված մահափորձի առիթով։

Ցերեկով խանութները փակ էին. փողոցային շարժումը դադարեց, որպէսզի անցնէ ժողովրդական ցոյցերթը, որին մասնակցում էին ուսանողներ, զանազան միութիւնների ու կազմակերպութիւնների պատգամաւորներ, 50,000 մարդ։

Ամբողջ մամուլը դատապարտում է մահափորձը։ Թագաւորը ստացել է հազարաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ։

Իբրև բողոք ընդդէմ մահափորձի, բացի խանութներից փակվեցին գրասենեակները և բանկերը։ Էլեքտրաքարշերը չեն երթևեկում։ Մայրաքաղաքը զարդարված է դրօշակներով. ևրեկոյեան հրավառված էր։ Պատգամաւորներին ընդունելու ժամանակ սօցիալիստները յայտնեցին իրանց ցնծութիւնը թագաւորին՝ վերջինիս ցոյց տուած արիութեան համար։

Ամբողջ օրը Կվիրինալի առաջ տեղի էին ունենում ժողովրդական ուրախ ցոյցեր։ Թագաւորական զոյգը մի քանի անգամ երևաց պատշգամբում։

Բերլին.—Բանալով բէյխստագի նիստը, նախագահը ուրախութիւն յայտնեց իտալական արքայական զոյգի բաղդաւոր փրկութեան մասին։ Նախագահի խօսքերը յոտնկայս լսեցին պատգամաւորները, բացառութեամբ մի քանի սօցիալ-դեմոկրատների։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 մարտի

Պետերբուրգ.—Ի Տէր հանգուցեալ Աղէքսանդր II-ի մահվան օրը Պետրոս-Պօղոսի տաճարում մատուցվեց պատարագ և կատարվեց հոգեհանգիստ, ուր ներկայ էին Կայսրը, Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնան, Մեծ Իշխանուհիները և Մեծ Իշխանները։ Բուլղարական դեսպանը հանգուցեալ Կայսրի գերեզմանի վրա դրեց պսակ կենդանի ծաղիկներից, մակագրութեամբ՝ «Ազատարար Կայսրին երախտապարտ բուլղարական թագաւորից»։

Սօֆիա.—Տաճարում կատարվեց հոգեհանգիստ Ազատարար Թագաւորի յիշատակին ռուսական միսիայի, պալատի ներկայացուցիչների, մինիստրների և գեներալիտէտի ներկայութեամբ։

Պետերբուրգ.—Բարձրագոյն հրամայված է, որ քննութիւն կատարող սենատորների վրա դրված պարտաւորութիւնները և լիազօրութիւնները վերջնականապէս դադարած համարվեն նրանց աւարտած քննութեան օրից, ուղարկելով նրանց յարուցած բոլոր գործերը պատշաճաւոր ատեանին կամ դատաստանական իշխանութեանը։

Պետական Խորհրդի ֆինանսական յանձնաժողովը ցանկութիւն յայտնեց շուտափոյթ ներկայացնել նոր համալսարանական շտատների օրինագիծ, չըսպասելով հարցի լուծմանը համալսարանական կանոնադրութեան փոփոխութեան մասին։

Պետերբուրգ. — Բարձրագոյնս թոյլատրված է կառուցել Եւլախ-Շուշի նեղանիւ երկաթուղին։

Վաշինգտօն.—Արտաքին գործերի սենատորական մասնաժողովի խորհրդակցութեան ժամանակ Տաֆտը յայտնեց, որ օրէնքները այնքան էլ ուշադրութեան չեն առնում չէզոքութեան խնդիրը. եթէ կօնգրէսը չընդունէ նոր միջոցներ, այն դէպքում դժուար կը լինի պահպանել այժմեան յարաբերութիւնները Մէքսիկայի հետ։ Սենատը միաձայն որոշեց իրաւունք տալ նախագահին դադարեցնել զէնքի ներմուծումը Մէքսիկա։

Թաւրիզ.—Եկս-շահի Պարսկաստանից հեռանալու տեղեկութիւնը ճնշող տպաւորութիւն թողեց նրա կողմնակիցների վրա։ Քաղաքում հանգիստ է. բազարներում տիրում է մեծ կենդանութիւն. կարգ ու կանոնի վրա հսկում է Շուջա-ուդ-Դօվլէի կազմակերպած ոստիկանութիւնը։ Շուջա-ուդ-Դօվլէն բացել է նաև քաղաքային հիւանդանոց, որի կառավարիչն է ռուսական բժիշկ Գէորգեանը։

Բագու.—Ռոստով մեկնեց Մահմէդ-Ալին։

Պեատիգօրսկ.—Օդեսսա անցաւ Մահմէդ-Ալին։

Բերլին.—Եկաւ աւստրո-ունգարական գեներալ շտաբի կառավարիչ Շէմուան։ Շէմուան ընդունվեց կայսրից և ներկայ եղաւ նախաճաշի նրա մօտ։ Վաղը նրա պատւին լինելու են պալատական գնդի վարժութիւնները։

Ռէյխստագում անգլիական եղանակով շաբաթը երկու անգամ հակիրճ հարցեր են ուղղվելու պետական կանցլերին, առանց վիճաբանութիւնների։

Վիէննա.—Պատգամաւորների պալատում նախագահը անկեղծ գոհունակութիւն յայտնեց իտալական թագաւորական զոյգի բաղդաւոր ազատութեան առիթով։ Պալատը լիազօրութիւն տուեց նախագահին հաղորդել իտալական թագաւորին պալատին ոգևորող զգացմունքները։

Վիէննա.—Պալատը ձեռնարկեց զինուորական բարենորոգման օրինագծի առաջին ընթերցմանը։ Պետական պաշտպանութեան մինիստր Գէօրգին ընդգծեց զինուորական բարենորոգման անպայման անհրաժեշտութիւնը նորակոչների թիւը մեծացնելու համար և ասաց. «Ուժեղ զօրքը հանդիսանում է խաղաղութեան ապահովութեան լաւագոյն միջոց։ Ժողովուրդները և միապետները պատերազմ չեն կամենում։ Զօրքը ուժեղացնելու մեր ջանքերը նպատակ ունեն հասցնել նրան այն դրութեան, որպէսզի չհարկադրվենք որևէ միջամտելից, որպէսզի մենք կարող լինենք հաւատարիմ դաշնակիցների աջակցութեամբ ապահովել ցանկալի խաղաղութիւնը»։

Զագրէբ.—Երկրի կառավարիչը որոշեց պարապմունքները դադարեցնել մինչև Զատիկ այն դպրոցներում, ուր աշակերտները դասադուլ են յայտարարել։

«Փրեմդէնբլատը» Կոկօվցեվի ճառի առիթով ասում է, որ եթէ նկատի առնենք, որ Ռուսաստանը միայն 7 տարի է, ինչ շուկվել է ճապօնական պատերազմի հետևանքներից և ներքին ծանր ճգնաժամից, և որ Պարսկաստանում և Չինաստանում կատարվող դէպքերը և թիւրք-իտալական պատերազմը տնտեսական հարուած են հասցրել Ռուսաստանին, ուրեմն այն աջողութիւնը, որ ձեռք բերեց Կոկօվցեվը 1912 թ. բիւջէով, հարկաւոր է գնահատել կրկնապատիկ կերպով։ Ռուսաստանը այժմ մտել է գեղեցիկ ֆինանսական հիմունք ունեցող պետութիւնների շարքը. Նա ընդ առաջ է գնում տնտեսական փայլուն ապագայի։ Կոկօվցեվը յայտնի է իբրև Ռուսաստանի ամենաընդունակ ու փորձված ֆինանսիստ և պատկանում է Եւրոպայի նշանաւոր ֆինանսիստների թւին։ Նա միացնում է երկու պաշտօն, որոնք ամեն մի պետութեան մէջ համարվում են ամենադժուարը։ Դրա համար պահանջվում է շատ եռանդ, աշխատանքի ընդունակութիւն և անձնուիրութիւն։

Սօֆիա. — Սօֆիայի համալսարանի պրօֆեսօրներ Միլետիչը և Գեորգօվը մակեդօնական բարեգործական եղբայրութեան յանձնարարութեամբ մեկնեցին մեծ պետութիւնների մայրաքաղաքներն այցելելու համար, որպէսզի պարզեն եւրոպական հասարակութեանը Մակեդօնիայի անտանելի դրութիւնը և միջնորդեն միջամտելու մակեդօնական գործերին։ Ամենից առաջ պատուիրակները կայցելեն Պետերբուրգ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 մարտի

Լօնդօն.—Հանքատէրերի և բանւորների խորհրդակցութիւնը յետաձգվեց։

Համայնքների պալատ։ Մակկէնան յայտնեց, որ կառավարութիւնը քննեց քարածուխի արտահանութիւնը դադարեցնելու հարցը և համոզվեց, որ այդ տեսակ միջոցն էլ չի փոխի դրութիւնը։

Լօնդօն.— Գործադուլը չափազանց ծանր դրութիւն ստեղծեց։ Բոլոր արդիւնաբերական շրջաններում սով է տիրում։ Հանքային բանւորները կատաղած են։ Երկաթուղային ընկերութիւնները յայտարարեցին շարժման կրճատման մասին։

Նիւ-Եօրկ.—Անտրացիտի հանքատէրերը հրաժարվեցին բաւարարութիւն տալու բանւորների պահանջներին աշխատավարձը 40%-ով աւելացնելու մասին։

—

Բօխում.—Սօցիալիստ բանւորական միութիւնների վարչութիւնը համոզում է բանւորներին անկարգութիւններ չանել՝ պաշարողական դրութիւն մտցնելու առիթ չը տալու համար։

—

Էսսէն.—Մի ժանդարմ սպանեց մի գործաթողի։ Գործադուլաւորների և ժանդարմների ընդհարումները շարունակվում են։ Տեղի են ունենում բազմաթիւ ձերբակալութիւններ։

—

Էսսէն.—Մի հանքում աշխատանք սկսեցին սօցիալիստական դաշնակցութեան պատկանող բանւորները։

—

Լօտրէնս.—Գործադուլային գլխաւոր կոմիտէն խորհուրդ է տալիս բամբակի գործարանների բանւորներին պահանջել աւելացնել աշխատավարձը 7½%-ով։

—

Սենտավօր (Էլզաս-Լօթարինգիա).—Մէրլինբախի հանքերում 2000 բանւոր գործադուլ արին։ Սաար գետի մօտի հանքերի, մօզէլի ընկերութեան բանւորները պահանջեցին աւելացնել օրավարձը 15%-ով։ Պահանջը մերժվեց։

—

Մինդէն.—Դօրտմունդ ուղարկվեց յատուկ գնացքով մի հետևակ գունդ կնդակացիրներով։

—

Միւնստէր.—2 գումարտակ հետևակ և 2 հեծելազօր ուղարկվեցին Ռեկլինգհաուզէնի շրջանը, մի գունդ և 2 էսկադրօն հուսարներ՝ Դօրտմունդ։

—

Շտէտին.—Անգլիական գործադուլի պատճառով ածուխ ներմուծվում են Վերին-Սիլէզիայից։

—

Բերլին.—Պատասխանելով րէյխստագում այն հարցին՝ թէ ինչ միջոցներով կառավարութիւնը մտադիր է խափանել հանքային բանւորների գործադուլը, Դէլբրիւկ ապացուցում է գործադուլի անօգուտ լինելը, որ սկսվեց սօցիալիստների լիդէրների դրդմամբ ոչ միմիայն աշխատավարձի աւելացումն ձեռք բերելու նպատակով. կառավարութիւնը մտադիր չէ խառնվել, սակայն թոյլ չի տայ խանգարելու աշխատել ցանկացող բանւորներին։

—

Դօրմանդ. — Զօրքեր ուղարկվեցին Գամմ շրջանը։

—

Դօրտմունդ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ 322,000 բանւորներից գործադուլ են անում 189,850 մարդ։

—

Մօրավեան կղզիներ.— Կղզիներում սկսվեց հանքային բանւորների գործադուլը։

—

Լօնդօն.—Գրէյը, պատասխանելով համայնքների պալատում եղած հարցապնդմանը, ասաց, որ չինական կառավարութեանը տրվելիք նախնական գումարները սանկցիա են ստացել անգլիական կառավարութիւնից, որը սակայն դրական պատասխանատուութիւն յանձն չէ առել։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 մարտի

Պէկին.—Ինպինֆուի 20-րդ զօրաբանակի մասերը ապստամբվեցին օֆիցերների դէմ, որոնք կամենում էին զինաթափ անել նրանց, և ցրվեցին քաղաքի շրջակայքը՝ կողոպտելու նպատակով։ Իչժօուլյում գտնվող զօրքերը նոյնպէս ապստամբվել են և սկսել են կողոպուտով զբաղվել։ Զսպելու համար ուղարկված է հեծելազօր։

—

Չիֆու.—Տեղական գործերի մասին զեկուցանելու համար ուղարկվում են Պէկին երկու պատգամաւոր Իւանշիկայի մօտ։

Ֆուկիէնից եկաւ 2000 զինւոր։

—

Ուրգա.—Կալգանից անհանգստացուցիչ տեղեկութիւններ են ստացվել, որի պատճառով Կալգան-Ուրգա պօստերի երթևեկութիւնը դադարած է։ Մօնգօլների տեղեկութիւնների համեմատ, Կալգանում տեղի ունի Հարաւային Մօնգօլիայի իշխանների համաժողով, որոնք գումարվել էին պարզաբանելու համար յարաբերութիւնները դէպի Չինաստանը։ Դուռան-վանի որդուն, որ պսակված է ալաշանեան վանի դստեր հետ, ներքին Մօնգօլիայի խանութեան թեկնածու են համարում։ Անհիմն են լրագրական տեղեկութիւնները մօնգօլական զօրքերի մօբիլիզացիայի և խաղօնացիներից փոխառութիւն անելու մասին։

—

Պարիզ.—Անգլիական, ֆրանսիական, գերմանական և ամերիկական կառավարութիւնները հրաւիրեցին ռուս բանկիրներին մասնակցելու այն աւանսներում, որ տալիս է անգլօ-ֆրանս-գերման-ամերիկական կօնսօրցիումը չինական կառավարութեանը։ Ռուս կառավարութիւնը պատասխանեց, որ համաձայն է ռուս բանկիրների մասնակցութեանը այն պայմանով, որ ֆինանսական օպերացիան ընդվի բոլորովին անկախ ընդհանուր չինական փոխառութիւններից, որ վերջինների վերաբերմամբ պետութիւնները անյապաղ բանակցութիւնների մէջ մտնեն բէալիզացիայի պայմանները սահմանելու համար։ Ռուս կառավարութիւնը առաջարկում է, որ մինչև վերոյիշեալ բանակցութիւնների աւարտվելը փոխառութիւններ տրվեն Չինաստանին ոչ այլապէս, եթէ ոչ համաձայնութիւն կայացնելով շահագրգռված պետութիւնների միջև։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 մարտի

Կ. Պօլիս.—Մինիստրների խորհուրդը վճռեց օրէնք հրատարակել այն մասին, որ լրագիր հրատարակել ցանկացողները պէտք է գրաւական ներկայացնեն 40 ֆունտ։

—

Տրիպօլիս.—Հաստատվում է այն լուրը, որ վերջին կռւի մէջ ընկել է Իտալիայի ոսխերիմ թշնամի շէյխ Մուդիր-Բամդանել Սէրիը։

—

Հռօմ.—Ստեֆանին հաղորդում է, որ Եգէյեան ծովում իտալական պատերազմական նաւեր չը կան. լրագրական տեղեկութիւնը այդ մասին մտացածին է։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹԱՒՐԻԶՈՒՄ

Թաւրիզ, 25 փետրվարի

Անցած դեկտեմբերեան օրերի ողբերգական դրամաներին յաջորդեց 5—6 օր առաջվայ կատակերգութիւնը Թաւրիզի քաղաքական բեմի վրա։

Որպէս սովորութիւն է, արտասահման կամ հեռաւոր երկիր գնացողները իրանց հեռաւոր և մօտիկ մերձաւորներին ու բարեկամներին հրաժեշտի նամակներ են գրում, հնաք բարև ասում, մաղթանքներ թողում։ Անգլիական և ռուսական պետութիւնների միաձայն վճիռն էր, որ էկս-շահ Մահմէդ-Ալին ապրի հեռու Պարսկաստանից՝ Ռուսաստանում թէ այլուրեք, դա նրա գործն է։ Հեռանալու օրերին Մահմէդ-Ալին չէ մոռացել իր մտերմական բարեկամներին ու սրտամօտ ազգերով հրաժեշտի ողջոյններ է ուղարկել, դատապարտված լինելով թողնելու մի անգամ ընդ միշտ իր սիրեցեալ հայրենիք Պարսկաստանը, որ՝ սակայն՝ բիւրաւոր խոցեր ընդունեց նրանից, չը սիրեց երբէք նրան։ Մահմէդ-Ալիի Թաւրիզի բարեկամները, հէնց որ լսում են նրա՝ երկրից հեռանալու հարկադրութիւնը, վճռում են, թէ՛ քիչ թւով, մի ցոյց սարքել. և ահա 5—6 օր առաջ սկսեցին երեալ շուկաներում, փողոցների այս ու այն անկիւններում սպիտակ դրօշակներով՝ մակագրված «կեցցէ իսլամների Թագաւոր Մահմէդ-Ալի շահ Ղաջար»։ Բացի դրանից սէյիդներից ու մօլլաներից բաղկացած մի բազմութիւն դիմում է մուջտէիդ Միրզա Հաջի Բիզային և յայտնում, որ ուզում են Մահմէդ-Ալի շահի վերստին գահ բարձրանալը. և որպէսզի խօսքից գործի անցնեն, բերում են նոյն տեղ մի ամբողջ ծրար սպիտակ կտաւ և սկսում կնքել նրա վրա, որ հազիւ հազ կը բաւականացնէր ուղող բազմութեան կնիքներին... Դրօշակների ցոյցը երևոյթը տևեց 2 օր միայն, և կատակերգութիւնը վերջացաւ երրորդ օրը, երբ, ռուսաց գեն.-հիւպատոսի կարգադրութեամբ, ռուս զինւորները ջարդ ու փշուր արին դրօշակները։ Դադարեցին շահականների կարճօրեայ խինդն ու ցնծութիւնը։ Միջանկեալ ասեմ, որ կատակերգութիւնը բազմաթիւ հասարակութեանց ծիծաղ շարժեց ու ծիծաղ։

Բանակի գեն.-մայօր Վօրօպանօվ մի քանի օր առաջ մեկնեց Խօյ՝ կենտրօնական բանակատեղին։

Թաւրիզի դէպքերի առաջին օրերում, երբ ռուսաց հիւպատոսարանի զինւորները՝ կտրված բանակից՝ նեղվում էին հացի պակասութիւնից, Թեմական խորհրդի որոշումով Ղալա Թաղի ռուսահպատակ հայ քահանայ Հմայեակը տներից հաց էր հաւաքում և յանձնում հիւպատոսարանի զինւորներին։ Հիւպատոս Միլլէր Թեմակալին գրած մի նամակով ուղարկելով 100 ր. Ղալա Թաղի հայ չքաւորներին բաժանելու համար՝ յայտնում է նաև, որ Հմայեակ քահանայի կատարած ծառայութեանց ի պարգևատուութիւն գրել է բարձրագոյն իշխանութեան։

Որչափ մեզ յայտնի է, դէպքերի կրիտիկական րօպէներին փոխանորդ Կարապետ քահանան էր, որ գնդակների տարափի ներքոյ երթևեկում էր Միլլէրի մօտ Թաւրիզի հայութեան գոյութիւնն ապահովելու հաւաստիքներ ներկայացնելով հայերի ոչ-մասնակցութեան մասին՝ մղվող կռիւներում։ Թեմակալ սրբազանի պարտականութիւնն է, իր բացակայութեան դէպքում, Կարապետ քահանայի քաջարի գործունէութիւնը գնահատել և արժանացնել վայել պարգևատուութեան։

Հիւպատոս Միլլէր այցելեց Թեմակալ Կարապետ եպիսկոպոսին։

Այս տարի Վարդանանց տօնի առիթով հանդէս տեղի ունեցաւ միայն Բերդաթաղի Արամեան և ս. Աննայեան ուսումնարաններում։ Դէպքերից յետոյ երեք անգամ տեղի ունեցան թատրօնական ներկայացումներ Լիլաւայի թատերասրահում, սիրողների կողմից, ի նպաստ Լիլաւայի ուսումնարանի, որ գտնվում է նիւթական ամենասուղ դրութեան մէջ։

Հոկտեմբերի սկիզբներից «Զանգ» և դեկտեմբերի սկիզբներից «Առաւօտ» շաբաթաթերթերը դադարել են հրատարակութիւնից։

Ներկայ տարվայ յունվար ամսից Ալ. Տէր-Վարդանեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ մի նոր շաբաթաթերթ «Միտք» անունով։ Շաբաթաթերթը իր առաջնորդողում պարզում է հասարակութեանն իր թերթի անկուսակցականութիւնը, որ նա պէտք է նուիրվի հասարակութեան առաջադիմութեանը և կրթական-կուլտուրական զարգացմանը՝ առանց անձնական եսի ծառայելու։ Լրագրի ուղղութեան մասին առայժմ կարծիք յայտնելը վաղաժամ ենք համարում, աչքի առաջ բերելով ժամանակը և սեղմ հանգամանքները։

Ժամանակաւորապէս ինքն իրան կորստի մատնած դերձակ Խաչատուրը 6 օրից յետոյ գտնվեց։ Բանից երևաց, որ պարոնն իր կնոջ հետ միախորհուրդ ձեռնարկել են այդ դաւադրութեան, որպէսզի Խաչատուրի վարպետից յանիրաւի փողեր զլլէին... երբ թէ նրա պատճառով կորած լինէր, ընկերակցութեամբ Թաւրօն գնալու համար... Ինչքան ընկել են անգամ մեր արհեստաւոր դասի մարդկանց բարքերը։ Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՈՒՄ

—

Երէկ Թիֆլիսում բացվեց տ. Վերմիշեանի արհեստագիտական դպրոցի գործերի ցուցահանդէսը։

Նա կը շարունակվի միայն 5 օր և կը փակվի մարտի 6-ին։

Հետաքրքրական է ցուցահանդէսը։

Համեմատած անցեալ տարվայ հետ՝ ներկայ ցուցահանդէսը պարունակում է մի քանի նորութիւններ։

Ցուցահանդէսում դրված իրերի մի մասը, իբրև փոքր աշակերտների գործ, հետաքրքրական է մանկավարժական տեսակէտով, միւս մասը այնքան գեղեցիկ, նուրբ, ճաշակով և մաքուր գործ է, որ կարող է գնահատելի լինել իբրև բոլորովին վայելուչ և կատարեալ մի բան։

Դուք տեսնում էք լաւ պատրաստված արկղիկներ, գզրոցներ զանազան նկարներով զարդարված, երբեմն մետաղապատ։ Ահա մի շարք զամբիւղագործական իրեր բոլորովին յարմար գործածութեան համար։ Ահա գեղեցիկ և նուրբ արհեստական ծաղիկներ։ Ահա աշակերտների քանդակագործութեան մի մեծ ժողովածու, որի մէջ կան աչքողված իրեր։

Այնուհետև ձեր առաջ անցնում են մի շարք նկարներ, զարդաձևեր, թաշնագրեր, գորգանկարներ։ Նկարների մէջ աչքի են ընկնում եգիպտական և հին բաբելական բնատիպերի նմանողութիւնները։

Մի նկար ներկայացնում է պարսկուհուն IV դարի ժամանակում. բնորոշ է պարսկուհու զգեստը, որը նման չէ ներկայ զգեստին։

Մի քանի գծագրեր և նկարներ վերցված են հայ գրչագիրներից։

Ցուցահանդէսի բացմանը կար բաւական բազմութիւն, մեծ մասամբ կանայք։

Աչքի առաջ ունենալով ցուցահանդէսի կարճատև լինելը, ցանկալի է, որ Թիֆլիսի հասարակութիւնը շտապէր նայելու այդ ցուցահանդէսը, որը ցոյց է տալիս տ. Վերմիշեանի և նրան աջակցող կանանց եռանդուն գործունէութիւնը։

Գործը արժանի է խրախոյսի և աջակցութեան։ Ա. Ք.

ՀԱԼԱԾՎԱԾ ԳԵՐԵԶՄԱՆ

—

Չը նայած այն հանգամանքին, որ Սմբատ Շահազիզի մահից անցել է չորս տարուց աւելի ժամանակ, մինչև օրս նրա գերեզմանի վրա մի հասարակ քար էլ չի դրված։ Միայն վերջին ժամանակներս այդ ցիրիմի վրա կանգնեցրել են փայտէ մի թեթև խաչ, որ իբր պէտք է պահպանէ կորչելուց հռչակաւոր բանաստեղծ-գործչի դամբարանը... Եթէ այդ գերեզմանը մնայ այժմեան դրութեան մէջ, նա մօտիկ ապագայում կը հաւասարվի հողին, կանհետանայ։ Թերևս հեռու չէ այն օրը, երբ կարիք կը լինի որոնելու մեր վերածնութեան ռահվիրաներից մէնի թաղման տեղը...

Պատահականութեամբ չը պէտք է բացատրել այն հանգամանքը, որ 19-րդ դարի ամենաականաւոր հայ մարդկանցից մէնի գերեզմանը մատնված է այդպիսի անխնամութեան։ Շահազիզի դամբարանի մասին հոգս պէտք է քաշէին կամ նրա ազգականները, որոնց համար հանգուցեալի թողած անգին կարողութիւնը, կամ հայ հասարակութիւնը, որ հանդիսանում է հայ բանաստեղծի հոգևոր հարստութեան ժառանգը։ Աստարակոյս՝ երախտագիտական տարրական զգացմունքը պահանջում էր Շահազիզի ազգականներից, որ նրանք իրանց բարերարի դամբարանը մինչև այժմ չը թողնէին ներկայ անբարեզարդ վիճակի մէջ։ Թէ ինչու ցարդ նրանք զլացել են իրանց պարտքը կատարել, այդ նրանց խղճի գործն է... Շահազիզի ազգականները մասնաւոր մարդիկ են։ Այս պատճառով նրանց վերաբերմունքը դէպի հանգուցեալ բանաստեղծի յիշատակը ունի բարոյական, բայց ոչ հասարակական նշանակութիւն։

Աւելի հետաքրքրական է այն անտարբերութիւնը, որ ցոյց է տալիս հայ հասարա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԷՔԻՄՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՇԱՐԼԱՏԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԺՇԿԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ *)

—

Մի կողմ թողնելով բժշկողների այն ստուար քանակութիւնը, որոնց գործունէութիւնը սահմանափակվում է այն միջավայրով, ուր նրանք ապրում են, անցնենք նրանց, որոնք տպագրական յանձուցն րէկլամների շնորհիւ աշխատում են իրանց բժշկութիւնը տարածել ամենուրեք։ Բաւական է վերցնել մի որևէ տարածված թերթի համար, և մենք կը տեսնենք տասնեակ աչքի ընկնող մեծ-մեծ խոստումներ անող յայտարարութիւններ։ Ինչեր ասես չեն խոստանում այդ quasi-բժշկողները, որոնք յոյս են տածում ժողովրդի տգիտութեան վրա։

Խոստացվում է օր. ծերերին վերադարձնել նրանց երիտասարդական ոյժը, խուլերին լսողութիւնը, քաչալներին կորցրած մազերը և այլն և այլն։ Ահա այդ յայտարարութիւններից մի քանիսը.

«Առաջարկում եմ ձեզ իմ հաշւին փորձել թանգագին մի միջոց, եթէ ձեր ստամոքսը վատ է մարսում... Ես ձեզ անմիջապէս կուղարկեմ անհրաժեշտ ցուցմունքներ և թանգագին միջոցի մի ծրար։ Բժշ. Անտօն Մէյեր»։

Դիմօղը ստանում է մի բրօշիւր, որի մէջ առաջարկվում է «Ստամոքսիգէն» անունով թանգարժէք մի դեղ, որ իբր թէ բժշկում է փորկապութիւնը, ստամոքսի կատարը, մայասիլը, շաքարախտը, խօլերան և այլն։

Մի ոմն Գ. Գամմեր Մօսկվայում առաջարկում է ինչ-որ բոյսերի հաւաքածու, որոնք իբր արիւնը մաքրելու և աւելացնելու յատկութիւն ունեն և բժշկում են ստամոքսի կատարը, յօդացաւը, թուլութիւնը, սիֆիլիսը, արեան պակասութիւնը և այլն։

Վերոյիշեալ յայտարարութիւնները կարդալիս՝ չը գիտես ում աւելի զարմանաս. նրա՞ն, ով առաջարկում է, թէ նրան, ով օգտվում։ Բայց... թողնենք ամփոփումները վերջը, իսկ այժմ նորից մի քանի օրինակներ։

«Արբեցողութիւնը կարելի է բժշկել 20 օրվայ ընթացքում, նոյն իսկ առանց հիւանդի գիտութեանը, «յայտնի» պրօֆ. Շուլցէի «Անտիէտիլէն» պիլիւլների գործածութիւնով։ Հազարաւոր մարդիկ, որոնք զոհ էին գնացած արբեցողութեանը, վերջնականապէս բուժված են անտիէտիլէնով. դրա ամենալաւ ապացոյցը՝ բժշկվողների շնորհակալական նամակներն են...»։

Նոյն բանի դէմ աւելի լաւ միջոց է, ինչպէս այդ ցոյց է տալիս յայտարարութիւնը, «Пастила-трезвость» մի ոմն Ֆեդուլօվի Մօսկվայում, որը մի օրվայ ընթացքում բժշկում է տառապողին։ Բայց ոմ աւելի է ուժում այդօրինակ յայտարարութիւններից՝ դրանք թոյլ տղամարդիկն են, որոնք որոնում են իրանց կորցրած ոյժը։ Այդպիսիներին օգնութեան է հասնում Վիլիամ Ա. Մանկէնի բէկլամը.

«Ձրի ուղարկում եմ 5,000 գիրք. կարևոր խորհուրդներ տղամարդկանց համար... Ուղիղ 24 ժամից յետոյ դուք կը զգաք ձեզ ուժեղ...»։

Դիմօղը ստանում է այդ գիրքը, որի մէջ առաջարկվում է ձեռք բերել իրանից «Բօրատօ» անունով թանգագին դեղը։ Նոյն նպատակի համար առաջարկվում են՝ Գիօլ, Լեցիտալ, Ամբրէտա և այլն։

Բոլոր այդ միջոցները երիտասարդական ոյժ և նոր կեանք են խոստանում տղամարդկանց, որոնք սակայն բացի «տղամարդութիւնը» կորցնելուց՝ կորցնում են յաճախ և վերջին կոպէկները։ Ոչ պակաս ուժում են և այն կանայք, որոնք իրանց գեղեցկութեան խաթեր ընկնելով՝ հրապուրվում են օրինակ Ժաննա Գրէնիէի յայտարարութիւնով.

«Կանացիութիւն և գեղեցկութիւն։ Կարելի է ինչպէս մի կնոջ կամ մի օրիորդի գեղեցիկ անուանել, եթէ օրինակ՝ նրա կուրծքը շատ փոքր, նիհար և տափակ է... Այդ ֆիզիկական պակասութիւնը անպայման ուղղելի է շնորհիւ Գրէնիէի մեթօդի, որի գործածութիւնից յետոյ դուք կը նկատէք թէ ինչպէս օր ըստ օրէ ձեր կուրծքը զարգանում է... Դուք ինքներդ նայելով հայելու մէջ՝ կը զարմանաք»...

Իսկ ինչ կասէք դոկտ. Գարլանի առաջարկած «Աֆրօ» անունով փոքրիկ գործիքի մասին, որի գործածութիւնը ոչ միայն խոստանում է գեղեցկութիւնն ու երիտասարդութիւնը պահպանել, այլ և մի ակնթարթում ոչնչացնում է խլուխները, երեսի, վզի և ձեռքերի փոսերը բոլորովում են, կնճիռներն ու աչքերի տակի ծալքերը բոլորովին հարթվում, և այն՝ զարմանալի արագութեամբ։

Բազմաթիւ ուրիշ յայտարարութիւնների շարքում աչքի են ընկնում «Պերուին պէտօ», որի գործածութիւնը իբր նպաստում է մազերի աճելուն, «Ալեակօլա», որը առաջարկում է թոյլ և ջղային կանանց, նրանց գլխացաւը, մէջքի, ստամոքսի, երիկամունքների, փորի ներքևի մասի և այլ ցաւերը վերջնականապէս բուժելու համար։

Սուսամնակի դէմ մի շարք յայտարարութիւններ, որոնց հեղինակները խոստանում են իրանց առաջարկած միջոցով մի քանի օրում միայն բժշկել սուսամնակի նոյնիսկ ամենածանր և յամառ դէպքերը. հակառակ դէպքում խոստացվում է վերադարձնել փողը։

Աղեթափութեան (грыжа) բժշկութիւնը «Լիմֆօլ» կոչված դեղով, որը «անցնում է կաշւի միջից և ոչնչացնում աղեթափութիւնը»։ Հետևեալ յայտարարութիւնը ցոյց է տալիս, թէ որպիսի հասութիւններ են տեղի ունենում յայտարարութիւնների և իրականութեան մէջ.

«Ցօդացաւը կարելի է ձրի բժշկել». այդպէս է յայտարարում մի ոմն Տրէյգեր. բայց ձրի բրօշիւրը ստանալով տեսնում ես, որ այնտեղ առաջարկվում է մի միջոց, որի սրուակը 2 ր. 50 կ. արժէ. ի միջի այլոց նա պգուշացնում է, որ չը պէտք է շտապել, բժշկութիւնը ժամանակ է պահանջում։ Միթէ հարկաւոր է յոգնեցնել ընթերցողի ուշադրութիւնը ուրիշ օրինակներ էլ բերելով. նրանց թիւը անհամար է։ Տեսնենք այժմ, թէ ինչումն է նրանց աջողութեան գաղտնիքը։

Մենք արդէն ասացինք, որ հիւանդը շատ անգամ յոյսը բժիշկներից կտրած՝ ստիպված է լինում դիմել ամեն մէկին, որը բժշկութիւն է նրան խոստանում։ Ահա այստեղ նրան օգնութեան են հասնում զանազան մութ անձնաւորութիւններ, որոնք իրանց ճարպիկ րէկլամներով գրաւում են հիւանդների հաւատը։

Դրան նպաստում են շատ անգամ կեղծ, ինչ ինչ միջոցներով ձեռք բերված շնորհակալական նամակները, երբեմն, աւաղ, բժիշկներից տրված։

Հատ հատ բժիշկներ «Семья не безъ урода». Ինչպէս օրինակ այժմս «յայտնի» Պանչենկօն։ Թողնելով իրանց բարձր գիտնական կոչումը ծախում են իրանց անունը շարլատաններին, կամ անցնում նրանց շարքը։ Աւելացրէք*) դրա բժշկական խորհրդի վկայութիւնը, անաչող դէպքում ուղարկած գումարի իբր վերադարձման ապահովութիւնը, և ձեզ համար հասկանալի կը լինի, թէ ինչու հիւանդը առանց տատանվելու դիմում է այդ րէկլամները անողներին։ Հիւանդը իր տանջանքից ազատվելու յոյսով՝ մոռանում է, որ եթէ բժշկողը չը վերադարձնէ իրան փողը, նա պէտք է դիմէ դատաստանին, որտեղ ստիպված է լինելու խոստովանել իր ունեցած վեներական հիւանդութեան, սեռական անկարողութեան և այլ գաղտնիքների մասին։

Այժմ դուք, ընթերցող, կարող էք հարցնել ինձ, ինչով բացատրել, որ—չը նայած ռուսաց օրէնքին, որը, ինչպէս ասացինք, արգելում է բժշկութիւն անել բժշկական կրթութիւն չը ստացողներին—այնու ամենայնիւ բժշկողների թիւը այդչափ մեծ է, կամ ինչու համար թոյլ է տրվում տարածել, այն էլ այդպիսի կեղծ րէկլամներ անելով, բոլորովին անօգուտ, երբեմն նոյն իսկ վնասակար, ժողովրդի գրպանները միայն դատարկող միջոցները։

Պատասխանենք դեռ առաջին հարցին։ Ինչպէս տեսանք, բժշկական կանոնադրութեան 220-րդ յօդուածի հիման վրա՝ միայն բժիշկներին է տրվում իրաւունք բժշկութիւն անելու։

Սակայն նոյն կանոնադրութեան 226-րդ յօդուածը թոյլ է տալիս ամեն մէկին մարդասիրութիւնից դրդված ձրիաբար բժշկական օգնութիւն հասցնել իրանց խորհուրդներով կամ փորձված դեղերով։

«Թէ որ աստիճան անհեթեթ է այդպիսի բացատրութիւնը,—ասում է Բերտենսօնը,—երևում է նրանից, որ պրօֆեսիօնալ ինքնակոչ բժշկողները հեշտութեամբ աչքաթող են անում «ձրի բժշկութեան» պայմանը նրանով, որ, թէև խորհրդի համար վարձատրութիւն չեն վերցնում, բայց փոխարէնը նշանակած դեղերով հարիւր անգամ աւելի են իրանց վարձատրում։ Ո՞վ չէ յիշում բարօն Վրէվսկիին, որը մի սրուակ Նեվայի ջրի համար 2 ր. էր վերցնում. կամ ծվ չէ լսել Ավրախօվի մասին, որ քաղաքէն տներ է ձեռք բերել Պետերբուրգում բալասան ծախելով սիֆիլիսի դէմ»։

Անցնենք այժմ երկրորդ հարցին և տեսնենք, թէ ինչ հիման վրա և ինչու բժշկական խորհուրդը թոյլ է տալիս տարածել զանազան բժշկողների այս կամ այն հնարած միջոցները։ Այդ հարցի պատասխանը

*) Տես «Մշակ» № 46.

*) Ա. Գարլին. „Врачебный Вѣстникъ“ № 5. 1911 թ.

կութիւնը Շահազիզի դամբարանի վերաբերմամբ: Այդ հասարակութիւնը մի տեսակ չարախնդութեամբ ականատես է լինում, թէ ի՛նչպէս կորչում է հայ բանաստեղծի գերեզմանը: Հայ հասարակութիւնը Շահազիզից վրէժ է հանում, անտարբերութեան զէնքով հալածում է նրա յիշատակը, նոյնիսկ նրա գերեզմանը այն պատճառով միայն, որ հանգուցեալ բանաստեղծի կարողութիւնը անցաւ նրա ազգականներին, այլ ոչ թէ ազգին: Հայ հասարակութիւնը լռելեայն հրաժարվում է Շահազիզից, հրաժարվում է հոգս տանել նրա գերեզմանի մասին՝ թողնելով այդ գործը նրանց, որոնց նա «տուեց» իր կարողութիւնը...

Հասարակութեան այդ վերաբերմունքը դէպի հանգուցեալ բանաստեղծի յիշատակը խօսում է մեր վայրենութեան մասին...

Ամենից առաջ՝ Շահազիզի կարողութիւնը միանգամայն պատահմամբ բաժին ընկաւ նրա ազգականներին. յանկարծակի մահը արգելք եղաւ, որ Շահազիզը կտակ կազմէր: Շատերին, ինչպէս և տողերիս գրողին, քաջ յայտնի է, որ հանգուցեալը իր կարողութիւնը վճռել էր անպայման ազգին կտակել: Երկրորդ՝ եթէ նոյնիսկ նա կամենար իր կարողութիւնը ազգականներին թողնել, մինչև անգամ այս դէպքում նրա յիշատակը մեզ համար սուրբ պէտք է լինի, որովհետև Շահազիզը հայ հասարակութեան համար թանգ պէտք է լինի ոչ թէ իբրև բարեգործ, այլ իբրև գործիչ...

Ժամանակ է, որ հայ հասարակութիւնը սիրով, և ոչ թէ ատելութեամբ մօտենայ Շահազիզի յիշատակին: Այս տեսակէտից ուրախալի է արձանագրել, որ վերջերս մոսկվաբնակ մի քանի հայեր մտածում են միջոցներ ձեռք առնել Շահազիզի գերեզմանը կորչելուց ազատելու համար: Լաւ է ուշ, քան երբէք. մենք պէտք է մեր մեղքը քաւենք «Լևոնի վշտի» հեղինակի յիշատակի ու հալածվող գերեզմանի առաջ...

Պ. Աբելեան

Մոսկվա, 24 փետրվարի

«ՄՇԱԿԻ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Մոսկվայում հրատարակվող «Մարտ» կիսամսեայ հանդէսի մէջ կարդում ենք հետևեալ լուրը.

«Մի քանի հարուստ հայեր Մոսկվայում՝ «Մշակի» 40-ամեակի առիթով որոշել են՝ մի այնպիսի գումար նուիրել, որ դրանով «Մշակը» կարողանայ իրան համար սեփական տպարան ձեռք բերել»:

Թիֆլիսից մեզ գրում են, որ այնտեղ Մարտ. Նազարբէգեանի նախագահութեամբ կազմվում է «Մշակի» յոբելեանական մասնաժողով, որ պիտի որոշէ ինչ ձևով մասնակցել յոբելեանին:

«ՀՈՐԻԶՈՆԸ» ԴԱՐՁԵԱԼ ՓԱՍՏԵՐԸ ԽԱՐԴԱԽՈՒՄ ԵՒ ԿԵՂԾՈՒՄ ԴԻՐՈՒՄ

Պատմական փաստերը խարդախող Լէօի ղեկավարութեամբ հրատարակվող և ինքն ամբողջովին կեղծիքի վրա հիմնված «Հորիզոն» թերթը նորից փաստերի խարդախութիւն կատարեց: Երէկվայ համարում (№ 45) նա գրում է.

«Մշակը» հիմա էլ ուրիշ երգ սկսեց: Հիմա նրա համար Սուրէնեան սրբազանը ամենայարմար կաթողիկոսացուն է»:

Սա կատարեալ և անպատկառ ստախօսութիւն է: Պրոֆեսիօնալ ստախօսները և զրպարտիչները միշտ, երբ կամենում են յօրինել մի որևէ սուտ, զրպարտութիւն, իրանք յօրինում են և վերագրում հակառակորդներին, աղաւաղելով նրա խօսքերը:

Ե՞րբ, «Մշակի» ո՞ր համարում, ո՞ր յօդուածի մէջ «Մշակը» գրել է թէ «Սուրէնեան սրբազանը ամենայարմար կաթողիկոսացուն է»: «Հորիզոնը», ի հարկէ, չէ յայտնում և չէ էլ կարող յայտնել, որովհետև այդպիսի բան չէ եղել: Նա ակնարկում է «Մշակի» նախանցեալ համարում (№ 45) տպված իմ նամակի վրա Պետերբուրգից, որի մէջ ես տեղեկութիւններ եմ հաղորդել կաթողիկոսական ընտրութեան հարցի այժմեան վիճակի մասին:

Այդ յօդուածի մէջ, նախ՝ ես մերկացրել եմ «Հորիզոնի» և նրա մարդկանց մի քանի նենգութիւնները, հնարած ստերը, երկրորդ՝ յայտնել եմ այն կարծիքը, որ տիրում է տեղական գաղութի և կառավարչական շրջանների մէջ, թէ «Սուրէնեանի կաթողիկոսական հաստատութիւնը, յամենայն դէպս, չարիքներից փոքրագոյնն է»: Թող «Հորիզոնը» և հորիզոնականները, եթէ միայն ունեն պատուաճանաչութեան, ճշմարտախօսութեան ամենափոքր նշոյլ, նորից կարդան և ցոյց տան, թէ ո՞րտեղ է այդ յօդուածի մէջ ասված թէ՝ «Սուրէնեան սրբազանը ամենայարմար կաթողիկոսացուն է»: Հրաւիրում եմ և «Մշակի» ընթերցողներին կրկին անգամ կարդալ Պետերբուրգից իմ գրած նամակները, հարիւրերորդ անգամ համոզվելու, թէ ստախօսութիւնը, կեղծիքը ո՛ր աստիճան հսկայական չափեր է ընդունել «Հորիզոնի» մէջ:

«Մշակը» երբէք չէր կարող ասել, թէ «Սուրէնեան սրբազանը ամենայարմար կաթողիկոսացուն է»: Նա դարձեալ կայ և մնում է այն կարծիքի և համոզման, թէ եթէ, արդարև, կար անկեղծ ցանկութիւն տեսնել հայոց եկեղեցու պետ մի եկեղեցական, որ կարողանար հարկաւոր բարենորոգումներ, բարեփոխումներ մտցնել հայոց եկեղեցու և ազգային-դպրոցական հաստատութիւնների մէջ, ժողովրդապետական, դեմօկրատական և լուսաւորական ոգով, ներկայ հանգամանքների և պայմանների մէջ,—դա կը լինէր միակ Օրմանեան արքեպիսկոպոսը, օժտված գիտութեամբ, հմտութեամբ ու վարչական ձիրքով:

Բայց հորիզոնականների խլուրդային գործունէութեան, կատարած կեղծիքների և խարդախութիւնների, ինչպէս և մի քանի այլ աննպաստ պայմանների շնորհիւ, ընտրվեց ոչ թէ արժանաւորագոյն ճանաչվածը, այլ մի այլ եկեղեցական, որի մասին այժմ այն կարծիքն է տիրում, թէ կը լինի «չարիքներից փոքրագոյնը»: Մի՞թէ սա նշանակում է ասել թէ՝ «նա ամենայարմար կաթողիկոսացուն է»:

Ներկայ դէպքում մենք վարվում ենք այնպէս, ինչպէս վարվեց հանգուցեալ Գրիգոր Արծրունին: Նա, ինչպէս գիտենք, հակառակ էր հանգուցեալ Մակար կաթողիկոսի ընտրութեան: Բայց երբ, հակառակ նրա ցանկութեան և ջանքերի, ընտրվեց և հաստատվեց կաթողիկոս Մակարը, Արծրունին յայտնեց, թէ քանի որ փաստ կատարված է, հաստատված է կաթողիկոս, պէտք է ճանաչել և վերջ տալ խնդրին, ձգելով միայն ապագայ պատմութեան անաչառ դատաստանին, թէ ո՛վ իրաւունք ունէր:

Այս վարմունքը, որ և մեր վարմունքն է, հասկանալի է ամեն մի պատանու անգամ: Ինչ անենք, որ թայֆայականութեամբ, ատելութեամբ տոգորված հորիզոնականներին հասկանալի չէ:

«Մշակը», իբրև ժողովրդի շահերին անձնուէր և այդ շահերը պաշտպանելու պարտականութիւն ունեցող մի օրգան, երկար որոնումներից յետոյ, ժամանակակից հայ եկեղեցականների մէջ յարմարագոյն կաթողիկոսացուն համարել էր Օրմանեանին: Ուրիշները, որոնց գլուխ էին հորիզոնականներ, թէ կեղծ և թէ անկեղծ (երկու ֆորմացիայի հորիզոնականներ կան), համարեցին, որ Սուրէնեանն է յարմարագոյն դեմօկրատական և ժողովրդապետական սկզբունքների իրագործման համար: Կոյր բաղդը այնպէս տնօրինեց, որ եւրոպական գիտութեամբ, եկեղ. համայնագիտութեամբ, գրական և կուլտուրական ձիրքերով օժտված Օրմանեանը չընտրվեց, այլ ընտրվեց Սուրէնեանը, որ այդ յատկութիւնների կողմից, հէնց իրանց հորիզոնականների (կեղծ և անկեղծ) վկայութեամբ, անհամեմատ աւելի նուազագոյն չափերով է օժտված, կամ բնաւ չէ օժտված: Ի՞նչ է մնում մեզ անել, եթէ ոչ՝ ճանաչել նրան իբրև կաթողիկոս—անշուշտ հաստատման դէպքում, որ դեռ տեղի չէ ունեցել—և թողնել տալ որ պատմութեան ապագայ անաչառ դատաստանը որոշէ, թէ ո՛վ մեզանից աւելի իրաւունք ունէր: Եթէ Սուրէնեան կարդարացնէ այն յոյսերը և այն ծրագիրը, որոնց իրագործման համար նրան ընտրողները նրան էին յարմար և ձեռնհաս համարում, շատ լաւ, դրանով կօգտվի հայ եկեղեցին. բայց եթէ ոչ, հակառակը դուրս կը գայ և կարդարանայ մեր տեսակէտն ու կարծիքը նրա մասին, դրա պատասխանատւութիւնը, հարկաւ, կընկնի այն մարդկանց վրա, որոնք ընտրեցին նրան և խաբեցին ազգի յոյսերը:

Մի՞թէ սա նշանակում է ասել, թէ մենք այժմ Սուրէնեան սրբազանին ենք համարում ամենայարմար կաթողիկոսացուն:

Այն կարծիքը, որ մենք կազմեցինք Օրմանեանի մասին, թէ նա է յարմարագոյն կաթողիկոսացուն, և կազմեցինք միայն երկար որոնումներից յետոյ, ու արտայայտեցինք ընտրութիւնից միայն 1—2 ամիս առաջ, մեզանից շատ առաջ կազմել էր «Հորիզոնի» այժմեան ղեկավար Լէօն և յայտնել հանգուցեալ Սմբատ Շահազիզին Կիսլովոդսկում, որի մասին կան մէկից աւելի վկաներ և որն չուրացաւ ինքն Լէօն: Իսկ թէ ապագայում, նա իր նոր պատրոններին դուր գալու համար, փոխեց կարծիքը, դաւաճանեց—դա էլ յայտնի է:

Գալով այն հարցին, որ հորիզոնականները նոյնիսկ Սուրէնեանի ընտրութիւնից յետոյ աշխատել և ջանքեր են գործ դրել—ի հարկէ, դարձեալ խլուրդային—ընտրութիւնը բեկել տալ, որպէսզի կարելի լինի երկրորդ ընտրութեան ժամանակ ընտրել տալ Դուրեանին կամ Մեսրոպին, դա էլ ոչ նուազ ճշմարտութիւն է, և իր ժամանակին կը մերկացնենք, երբ պայմանները աւելի նպաստաւոր կը լինեն: Այդ հանգամանքն էլ բացատրվում է դարձեալ «Հորիզոնի» ուղղութեամբ—ներքուստ լինել այլ, իսկ արտաքուստ՝ այլ. մտածել այլ, իսկ գործել այլ. մի խօսքով՝ ազէֆականութիւն: Նրա համար յարմար թեկնածու, ի հարկէ, Սուրէնեանը չէր, բայց չէր ուզում բաց թողնել ձեռքից և Սուրէնեանին:

Ուրեմն, անամօթ և անպատկառ ստախօսութիւն է «Հորիզոնի» կողմից ասել, թէ «Մշակը» այժմ ամենայարմար կաթողիկոսացու համարում է Սուրէնեանին»:

Մենք ընդունում ենք միայն փաստը: Մեր դերը՝ Սուրէնեանի վերաբերմամբ, երբ նա հաստատվի, շատ պարզ է—լինել քննադատող: Եթէ նա լաւ և արժանաւոր կաթողիկոս կը լինի՝ ուրախ կը լինենք. Վատ կը լինի, թող ողբան և ապաշաւեն ու պատմութեան դատապարտութեան ենթարկվեն նրան ընտրողները:

Հ. Առաքելեան

մենք գտնում ենք բժշկական կանոնադրութեան 386-րդ յօդուածի մէջ:

«Ամեն մի գաղտնի կամ ունիվերսալ դեղերի հնարող պարտաւոր է յայտնել դեղի բաղադրութիւնը բժշկական խորհրդին, որը քիմիական հետազօտութիւնից յետոյ՝ եթէ գտնում է միջոցը օգտաւէտ, պարտաւոր է որոշել նրա գործածութեան ու գինը*)»:

Իսկ վերաբերվում է մի շարք ուրիշ միջոցների թոյլատւութեանը, նոյն բժշկական կանոնադրութեան 21-րդ յօդուածի հիման վրա, եթէ միայն պարզված է նրանց անվնաս լինելը, բժշկական կառավարչական ատեանը պարտաւոր է թոյլ տալ նրանց տարածումը: Կանոնադրութեան այդ յօդուածները կարդալով, կարելի է մտածել, որ ամեն ինչ կանոնաւոր է. չը կայ ուրեմն շառլատանութիւն. էլ ինչու դուք աղմուկ, մեղադրանք... բայց այլ բան ենք մենք տեսնում իրականութեան մէջ, որ օգտաւէտ դեղերի հետ գործադրութեան են դուրս բերվում և մի շարք ոչ միայն անօգուտ, այլ և վնասակար միջոցներ. դա մեզ շատերիս յայտնի է: Դրան ապացոյց և այն, որ ժամանակ-ժամանակ բժշկական խորհուրդը զգուշացնում է ժողովրդին զանազան վնասակար միջոցներից. դրանով պէտք է բացատրել օրինակ, վերջերս շատ տարածված, իսկ այժմս վնասակարութեան համար արդէն արգելված էլեքտրոլիտ ջուրը: Յայտնի է մեզ բոլորիս և այն, որ այդ վնասակար և անօգուտ միջոցները տարածվում են գլխաւորապէս տպագրական ռեկլամների շնորհիւ, որոնց վրա, թւում է մեզ, բժշկական կառավարչական ատեանները հարկը եղածին չափ ուշադրութիւն չեն դարձնում. բերենք օրինակներ:

«Մի յուսահատվէք, եթէ դուք ոչ մի բանից չէք օգտվել, եթէ ձեզ ոչ մի դեղ չէ բժշկել, անմիջապէս ընդունեցէք «Pastilles Valda», որոնք վերջնականապէս բժշկում են հազը, ցրտահարութիւնը, բգացաւը, սուր և յարատև կոկորդի բորբոքումը, շնչափողատապը, ինֆլուէնցան, խեղդուկը, թոքերի ընդլայնումը և այլն»:

Այդպիսի մի ռեկլամ մենք յաճախ կարդում ենք զանազան թերթերում, ի միջի այլոց և տեղական թերթերում.

«Իօսիֆ Եաննուարիեվիչ Կիսել-Զագօրեանսկի, հանքային բժիշկ, Պետերբուրգի բժշկական դեպարտամենտի թոյլատւութեամբ [illegible] բժշկում է թոքախտը, տուբերկուլօզը»:

Մի այլ Չերվենկովի յայտարարութեան մէջ, որ թոյլատւութիւն է ստացել Պերմի և Նիժնի-Նովգորոդի բժշկական կառավարչական ատեաններից աչքի հիւանդութիւններ բժշկել, ասված է. «Այս կաթիլները օգտաւէտ են և կուրութեան դէմ. դեղը կաթեցնելուց անմիջապէս յետոյ աչքերը մաքրվում և հեռատես են դառնում»*): Մի՞թէ բժշկական կառավարչական ատեանները համաձայն են այդօրինակ յայտարարութիւնների հետ և մի՞թէ դա ծաղր չէ գիտական բժշկականութեան դէմ:

Աւելորդ համարելով ուրիշ օրինակներ էլ բերել, որոնց թիւը անհամար է, տեսնենք, չէ՞ կարելի արդեօք այդ չարիքի դէմ միջոցներ ձեռք առնել, չէ՞ կարելի կանգնեցնել շառլատանների այդ յաղթական գնացքը:

Նախ և առաջ, ինչպէս արդարացի կերպով ասում են Լ. Բերտենսոնը ու Ա. Լոզինսկին, ռեպրեսիվ միջոցներով կռիւը աննպատակայարմար է: Թէև ճիշդ է այն, որ շառլատանների ու հէքիմների գոյութիւնը գլխաւորապէս պէտք է բացատրել ժողովրդի տգիտութեամբ, հետևապէս նրա զարգացութեան հետ պէտք է որ զուգընթացաբար հէքիմների և շառլատանների թիւն էլ պակասէր, բայց իրականութեան մէջ մենք այդ չենք նկատում. ապա թէ ոչ ինչով բացատրել այն, որ աւելի քաղաքակիրթ ժողովուրդների մէջ—ինչպէս՝ օրինակ՝ ֆրանսիացիք, անգլիացիք, գերմանացիք են—նրանց թիւը աւելի շատ է, քան մեզ մօտ: Դրա պատճառը բժշկութեան վերաբերեալ գոյութիւն ունեցող օրէնքներն են:

Մինչդեռ Գերմանիայում 1869 թ. մտցըված բժշկութեան ազատութեան օրէնքը, ինչպէս տեսանք, շառլատանական բժշկութեան զարգացման պատճառ է դառել, որի դէմ այժմս հակաօրէնքներ են մտցվում, մեզ մօտ օրէնքը որոշ չափով սահմանափակում է ազատ բժշկութիւնը ամեն մի ցանկացողին: Որոշ չափով եմ ասում, որովհետև քանի դեռ գոյութիւն ունի ռուսաց օրէնսդրութեան այն յօդուածը, որի շնորհիւ ամեն մէկը «մարդասիրութիւնից» դրդված «ձրիաբար» իրաւունք ունի բժշկութիւն անել, զանազան տեսակի շառլատանները «մարդասիրութիւնից» դրդված կեղեքելու և շահագործելու են դիւրահաւատ ժողովրդը: Օրէնսդրութեան թոյլ կողմերից մէկն էլ, մեր կարծիքով, այն է, որ այժմս բուժիչ միջոցներ տարածելու իրաւագիր կարող է ձեռք բերել ամեն մի ցանկացող, ով ներկայացնում է մի որևէ անվնաս միջոց, նոյնիսկ եթէ նրա օգտակարութիւնը ոչ մի կերպ չի ապացուցված: Ընդունելով այն, որ օրէնքների որոշ ռեգլամենտացիան անհրաժեշտ է, չը մոռանանք և այն, որ մենք այժմս ապրում ենք մի այնպիսի շրջանում, երբ բժշկականութեան շուրջը մի տեսակ զեղխութիւն է կատարվում, երբ շատ անգամ ոչ միայն ժողովուրդը, այլ և մենք, բժիշկներս, դժուարանում ենք ասել, թէ ո՛րտեղ է վերջանում գիտութիւնը և ո՛րտեղից սկսվում շառլատանութիւնը: Ցոյց տալ ժողովրդին բժշկական գիտութեան իսկական նշանակութիւնը, տարածել նրա մէջ ուղիղ հասկացողութիւններ հիւանդութիւնների մասին, ազատել զանազան գիտական շառլատանութիւնից, ահա մեր, բժիշկներիս, պարտականութիւնը այդ չարիքի դէմ կռուելու համար:

Բժ. Գ. Մաղաքեան

*) Քաղ. Ա. Ցարդինից:

*) Վերջին երկու օրինակները քաղ. Ա. Լոզինսկիից:

ՀԱԿԱՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Վրաստանի և Իմերէթի թեմի դպրոցական խորհուրդն անցեալներն ուղարկեց հայոց դպրոցներին իր մշակած ծրագիրը երեք միացեալ բաժանմունքների համար, պարտաւորեցնելով որ ուսուցիչները գործադրեն այդ:

Այդ ծրագրի համաձայն, պարապմունքները երեք միացեալ բաժանմունքներում օրական պէտք է լինեն 6 ժամ՝ ժամը 8-ից մինչև 2-ը: Շաբաթական դասերի թիւն է 30, դասի տևողութիւնը՝ 45 րոպէից դարձել են ուղիղ մէկ ժամ: Պէտք է աւանդվեն՝ հայոց և ռուսաց լեզուներ, կրօն, թւաբանութիւն, երգեցողութիւն, վայելչագրութիւն, ձեռարուեստ, հայրենագիտութիւն, բնական պատմութիւն, նկարչութիւն, իրագիտութիւն:

Հարց է ծագում, թէ որչափ այս ծրագիրը մանկավարժական է և հնարաւոր է արդեօք սրա գործադրութիւնը:

Դիդակտիկան պահանջում է, որ 7—9 տարեկան երեխաների համար պարապմունքները լինեն օրական 3 ժամ, 9—12՝ օրական 4 ժամ, բարձր՝ 5 ժամ: Սրանից աւելի պարապմունքը ձանձրալի և ատելի է մանուկների համար: Ո՞ր մանկավարժական պահանջով թեմական դպրոցական խորհուրդը ստիպում է, որ 7—10 տարեկան երեխային դպրոցում պահեն 6 ժամ՝ ձմեռը 9—3 ժամը, գարնանը՝ 8—2-ը: Ո՞ր տարրական դպրոցում տևում է այսքան պարապմունքը: Ռուսաց պետական և ծխական տարրական դպրոցներում պարապմունքները վերջանում են ժամը 12—1-ը, որովհետև սրանից աւելի պարապմունքը կը բթացնէ մանկան ուղեղը, կը ծանրաբեռնէ նրան և կը մեռցնէ ուսման սէրը:

Միւս կողմից գիւղական խեղճ հայ ուսուցիչը պէտք է պարապէ օրական 6 ժամ, աւանդելով 12 առարկայ, որովհետև գիւղերում բոլոր առարկաները միացեալ 3 բաժանմունքներում աւանդում է մէկ ուսուցիչ, շաբաթական ունենայ 30 դաս մի ժամվայ տևողութեամբ, ունենայ 50—60 աշակերտ, ուղղէ սրանց տետրակները, կառավարէ 3 բաժանմունքներ և սրա համար ստանայ տարեկան 300—360 ր. ռոճիկ: Սա կատարեալ մարտիրոսութիւն և նահատակութիւն է:

«Պահպանողական» Մակար կաթողիկոսը ժամանակին հրատարակեց աւելի ազատամիտ ծրագիր, որի զօրութեամբ երեք միացեալ բաժանմունքների համար սահմանված էին օրական 4-ժամեայ պարապմունքներ շաբաթական 24 դասով: Դրան հետևեց և հանգուցեալ առաջնորդ Սաթունեան, որը 1905 թ. հրատարակեց ծրագիր, որը նման էր Մակար կաթողիկոսի ծրագրին: Այն ժամանակ չէին անցնում բնական պատմութիւն, հայրենագիտութիւն, հայոց պատմութիւն: Եւ միդասեան դպրոցներում այս առարկաները աւելորդ են, որովհետև վաղաժամ է, դրանք պէտք է անցնեն IV բաժանմունքից: Այսպէս է ներկայումս ռուսաց դպրոցներում:

Ինչպէս յայտնի է, 1905 թւին կազմվեց հայոց դպրոցների ծրագրի նախագիծ, որը 1906 թւին Էջմիածնում կենտրոնական ժողովը հաստատեց քիչ փոփոխութեամբ: Այդ «նախագծով» հայոց դպրոցները լինելու էին երկամեայ, չորսամեայ և վեցամեայ: Իւրաքանչիւր ուսուցիչ պէտք է ունենար 2 միացեալ բաժանմունքներից ոչ աւելի. 3 միացեալ բաժանմունքները ծրագիրը մերժում էր: Ապա 1910 թ. հանգուցեալ Մատթէոս կաթողիկոսը հրատարակեց միայն ուսումնական ծրագիրը, իսկ վարչական ծրագիրը մինչև օրս չը կայ:

Վրաստանի թեմական դպրոցական խորհուրդը, հրատարակելով այդ ծրագիրը, վարվել է իր հայեցողութեամբ: Այդ ծրագիրը շատ ծանր է և անտանելի թէ աշակերտների և թէ ուսուցիչների համար, ուստի անհրաժեշտ է, որ խորհուրդը փոխէ այդ ծրագիրը և 3 միացեալ բաժանմունքների համար առաջարկէ հանգուցեալ Սաթունեանի ծրագիրը: Այլապէս խորհրդի ծրագիրը կը մնայ միայն թղթի վրա և կեանքում չի գործադրվի: Բաւական չեն մեր ուսուցիչների համար նիւթական և բարոյական զրկանքները, այժմ խորհուրդն էլ իր կողմից ճնշում է նրանց, առաջարկելով մի տաժանելի ծրագիր, որի հակամանկավարժական լինելը կասկածից դուրս է:

N. N.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Պետերբուրգ, 29 փետրվարի

Նախագահում են հերթով Կապուստինը եւ իշխ. Վոլկոնսկին:

Շարունակվում են ելևմտի ընդհանուր վիճաբանութիւնները:

Շինգարեվը, ամփոփելով բիւջէտային գործունէութիւնը յընթացս հինգ տարիների, գտնում է, որ աշխատանքի երեք քառորդը կազմում են անվերջ վիճաբանութիւններ: Բիւջէտային կանոնների անկարելիութեան պատճառով՝ Դուման փորձեց գոնէ մի փոքր ուղղել նրանց և ընդունեց համապատասխան օրինագիծ, բայց այդ օրինագիծը հանդիպեց յամառ դիմադրութեան ֆինանսների մինիստրի կողմից: Փորձը վերջացաւ լիակատար պարտութեամբ: Պետական ծախքերը կօնտրօլի ենթարկելու գործը աւելի վատթար վիճակումն է՝ պետական կօնտրօլին միացեալ կառավարութեան կազմի մէջ մտցնելու պատճառով: Նախ քան բարենորոգումները նա անկախ էր: Մասնաւոր երկաթուղային շինարարութիւնը առաջվայ նման անկանոն է, մասնաւոր երկաթուղիները վնաս են բերում պետութեանը: Առհասարակ բիւջէի վերաբերմամբ հինգ տարում ոչինչ ձեռք չէ բերված, անգամ հասցված է էական վնաս: Օրինակ՝ հիմնական օրէնքների 96-րդ յօդուածի նոր մեկնութեամբ զինւորական ծախքերը դուրս են միանգամայն Դումայի իրաւասութիւնից: Եկամուտների աւելացումը չէ կարելի վերագրել բացառապէս նրանց բնական աճման, որովհետև վերջին հինգ տարվայ մէջ հարկերը աւելացել են 25 միլիոնով:

Ապա Շինգարեվը նկատում է, որ կողմնակի հարկերը կրկնապատկվել են համեմատած ուղղակի հարկերի հետ: Ժողովրդ. կրթութեան բիւջէի աւելացումը արգասիք է Դումայի աշխատանքի. ճան. հաղորդակցութեան զարգացմանը նպաստում են մինիստրից անկախ բարենպաստ պայմաններ:

Դիմելով զինւորական և ծովային անտեսութեան, հռետորը մատնանշում է, որ մեծաքանակ գումարներ տալով առանց քննութեան և չունենալով հնարաւորութիւն վերահսկողութեան, Դուման խրախուսել է միայն այդ վարչութիւնների շռայլ ծախքերը, իսկ օգուտ՝ պետական պաշտպանութիւնը չը տեսեց:

Նշմարելով այնուհետև ժողովրդական անտեսութեան անկեալ վիճակը, Շինգարեվը ասում է, որ անցեալ տարի, չը նայած մեծ անբերրիութեան, հացի ներմուծումը շարունակվում նախկին չափով: Հռետորը բազմաթիւ օրինակներով ապացուցում է, որ քաղցած ազգաբնակութեանը հարկաւոր ժամանակը օգնութիւն չը հասցվեց, որի պատճառով շինական տնտեսութիւնը բաւական բուռն նշանակութեամբ քայքայվեց, գիւղացին ծախեց իր անասունները և նաև իր հողաբաժինները: Առևտրի և արդիւնաբերութեան մէջ էլ առանձին օգտակար բան չէ նկատվում: Անշարժական գանձարանները վատ են պահպանում մանր վարկը:

Ասելով ընդհանուր քաղաքականութեան և ընդգծելով նրա անպայման կապը բիւջէի հետ, հռետորը թւում է բացասական կողմերը և վերջացնում է այսպէս. «Ռուսական կեանքը օրէնսդրական պալատներից սպասում էր բարենորոգումներ, բայց ոչինչ չը ստացաւ, բացի երկպառակութիւններից» (ծափահարութիւն ձախից):

Շինգարեվի ճառը տևեց 3 ժամ 10 րոպէ:

Փոկրովսկի 2-րդը ընդգծում է, որ մինիստրը յենվում է բացառապէս օբեկտիվ փաստերի վրա, որոնց դէմ վիճել չէ կարելի: Իրաւ է, ֆինանսների մինիստրի քաղաքականութիւնը ամրապնդեց կառավարութեան երբեմն դրութիւնը. այժմ նա կարող է նորից չը նեղվելով դրամներ յատկացնել զօրքի համար նրա ռազմի պատրաստութիւնը պահպանելու ոչ միայն ընդդէմ արտաքին, այլ և ներքին թշնամու: Նա՝ այդ կառավարութիւնը կարող է ծախսեր անել զգալի ու տեսանելի ոստիկանութեան վրա, կարող է վճարել խոշոր կոնտրակտների հսկայական հաշիւները, կարող է մուխ ու շռայլ փողեր տալ յօժարակամ գործող «օխրաննիկներին», կարող է դրամով աջակցել հոգևորականութեանը և եկեղեցա-ծխական դպրոցներին: Ֆինանսական բարեկեցիկ վիճակը կառավարութեանը դարձնում է հաստատուն և պետութիւնից դուրս. նա հարկ չէ տեսնում խաղեր խաղալ արտասահմանեան սեղանաւորների հետ: Ժողովելով ազատ գումարներ, կառավարութիւնը կարող է վերստին իր հին պատմութիւնը սկսել, սկսելով փոքրիկ կրուանք կատարել էկս-շահի հետ, պատժիչ զօրամաս ուղարկել Պարսկաստան և դաշնակցութիւն կապել Խուզախստանի հետ: Կառավարութեան կայուն դրութիւնը ուրախացնում է նրա արբանեակներին, օրինակ՝ ազնուականութեանը: Առևտրի ու արդիւնաբերութեան դասային խմբակցական շահերը նոյնպէս շահագրգռված են կառավարութեան բարեկեցութեամբ, սակայն լայն դեմօկրատական մասսաների տեսակէտից ֆինանսների մինիստրի ֆինանսական ու տնտեսական քաղաքականութիւնը սարսափելի է XX դարի համար և այնպիսի մի համատարած երկրի համար, ինչպիսին

Ռուսաստանն է. այդ միմիոյն քաղաքականութեան համար Ռուսաստանը և ռուս ժողովուրդը XX դարում մնում են ասիական խաւար, անկուլտուրական, կիսակիրթ երկիր։

Մանրամասն անալիզի ենթարկելով ռուսական վերջին հինգ տարիների բիւջէն, հոեւտորը կարծում է, որ չափազանց վաղ է ու համարձակ մինիստրին և Դումային պնդել, թէ նրանք ոտք են դրել երկրի լայն կուլտուրական պահանջները բաւարարելու ճանապարհի վրա։ Դուման ձեռք չէ ձգել բիւջէտային իրաւունքներ, այլ վաճառել է ժողովրդական իրաւունքները։ Այժմ, 5-ամեայ դումայական աշխատանքից յետոյ, երկիրը մնացել է առաջվայ նման հին տաշտի մօտ, առաջվայ նման տեսնում է իր հանդէպ միահեծան-բիւրոկրատիկ տնտեսութիւն։ Երկրին անհրաժեշտ է այնպիսի ժողովրդական ներկայացուցչութիւն, որպիսին ընդունակ լինի արմատապէս վերամշակել պետական բիւջէն և ազատել աղքատացած ժողովրդին հարկերի ծանրութիւնից, դնելով այդ բեռը ունեւոր դասակարգերի վրա։ Այդ միսսիան սակայն կը կատարէ ոչ թէ յունիսի 3-ի Դուման, այլ հէնց ռուս ժողովրդից ուղարկված իսկական ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը (ծափահարութիւն ձախից)։

Հոկտեմբերեան Նրոպկինի ճառի սկզբում նիստը փակվում է մինչև վաղը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Այսօր կը կայանայ քաղաքային ուսումնարանական յանձնախմբի նիստը, որտեղ կը քննվի նախկին քաղաքագլուխ իշխ. Վ. Ջերքէզովի անուան սկզբնական դպրոց կառուցանելու հարցը։ Քննութեան առարկայ կը լինի նաև քաղաքային արհեստագիտական դպրոցի շինութեան ընդլայնման խնդիրը, ի նկատի ունենալով որ պիտի բանալ արհեստագիտական-գեղարուեստական դպրոց Շիօյեանի անուան։

— Կայսերական ռուսական տեխնիկական ընկերութիւնը դիմել է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը, խնդրելով ապրիլ ամսին իր ներկայացուցչին ուղարկել խորհրդակցութեան այլ քաղաքների ներկայացուցիչների հետ խորհրդակցելու համար 1913 թ. բացվելիք քաղաքների բարեկարգութեան ցուցահանդէսի առիթով։

— Գերմաներէն «Կաւկազիշէ Պօստ» թերթի խմբագիր Ա. Մօլլէրը հրատարակել է կովկասեան օրացոյց գերմաներէն լեզուով, հարուստ տեղեկութիւններով և գիւղատնտեսական ճիւղին վերաբերեալ խորհուրդներով։

— Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, աշխարհագրական ընկերութեան դահլիճում (Մօսկօվսկայա, 3) տեղի կունենայ հրապարակային նիստը Մոսկվայի Հնագիտական Ընկերութեան Կովկասեան ճիւղի։ Զեկուցումների առարկաներն են. 1) ճիւղի 1911 թ. գործունէութեան հաշիւը և 2) Վ. Սիսօեվի զեկուցումն, որ կրում է «Հին հայ եկեղեցիները XIII և XIV դարերում Երևանի նահանգի Շարուր-Դարալագեազի գաւառում»։

— Զատկական շաբաթվայ ընթացքում Պետական Դումայի անդամ Միլիւկօվը դասախօսութիւններ կը կարդայ Թիֆլիսում, Բագւում և Բաթումում։

— Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Արքունական Թատրոնում Պետերբուրգի համալսարանի պրիվատ-դոցենտ Կօգանը կը կարդայ իր երկրորդ դասախօսութիւնը՝ թեմա ունենալով «Համլէտ» պիէսի ներկայացումը Գեղարուեստական Թատրոնում։ Ի միջի այլոց նա կը խօսէ ընդհանրապէս հին և նոր թատրոնների մասին։

— Մարտի 1-ին մի յատուկ մասնաժողով նախագահութեամբ քաղաքագլխի, ունեցաւ իր նիստը, ուր ծանօթացաւ Թիֆլիսի տրամվայի ելևմտային գրքերի հետ։ Այս ծանօթութիւնը քաղաքին անհրաժեշտ է զեկուցումն կազմելու համար, և ի նկատի ունենալով, որ 1914 թ. տրամվայը պիտի անցնի քաղաքին, այդ պատճառով էլ անհրաժեշտ էր ճշգրիտ տեղեկութիւններ ունենալ տրամվայի եկամտի մասին։

— Քաղաքային դումայում հարց է յարուցված մի քանի ձայնաւորների կողմից, որպէսզի հրդեհաշէջ խումբը վերցվի ոստիկանութեան ձեռքից և նրա անօրինութիւնը յանձնվի քաղաքային վարչութեան։

— Քաղաքային դումայական սանիտարական բժիշկները, որոշել են խնդրել քաղաքային վարչութեանը, որպէսզի քաղաքային բուժարաններում իրանց յատկացվեն առանձին սենեակներ՝ հիւանդներին վերածելու համար, որը միաժամանակ կը ծառայի նաև որպէս ուսեւեղէնի քիմիական թեթև հետախուզութեան սենեակ։

— Սանիտարական բժիշկների համախորհուրդը որոշեց ամեն շաբաթ օրերը ժողովներ գումարել քաղաքային լաբօրատօրիայում, իսկ իւրաքանչիւր հինգշաբթի օրերը քննել առաջարկվող-ապրանքների հաստատութիւնները։

— Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Թիֆլիսի Բօրսայի դահլիճում, երգ.-հաւաքարմատարի օգնական Ս. Ղարիբեանը կը կարդայ մի դասախօսութիւն «Միլիտարիզմը և գաղթային քաղաքականութիւնը Արևմտեան Եւրոպայում» թեմայով։ Դասախօսութիւնից յետոյ տեղի կունենայ վրոյց և ապա կը կայանան ակումբի նոր անդամների ընտրութիւններ։

— Կովկասեան Բժշկական Ընկերութիւնը իր շէնքի մէջ (Գեօրգիեւսկայա փողոց № 4) կազմակերպում է մանկական հետեւեալ ընթերցանութիւնները։ Շաբաթ, ամսիս 3-ին, երեկոյեան 4—5 ժամը, տ. Ֆլօրա Վարդանեան կը կարդայ ռուսերէն լեզուով «Папа пряникъ» գրուածքը։ Կիրակի, մարտի 4-ին, առաւօտեան $9^1/_2$—11 ժ., տիկ. Սպանդարեան հայերէն լեզուով կը կարդայ «Արքայազունն ու ծիծեռնակը» գրուածքը, իսկ 11—12 ժամը տիկ. Քարթվելօվան վրացերէն լեզուով կը կարդայ «Ներքնատան երեխաները» գրուածքը։ Նոյն օրը չափահասների համար բժ. Մ. Ֆլօրինան ռուսերէն լեզուով, երեկ. 6—7 ժամը, կը դասախօսէ Թոքախտի մասին։ Ընթերցանութիւնների ժամանակ ցոյց կը տրվեն լուսապատկերներ։ Մուտքը ամենքի համար ձրի է։

— Մարտի 15-ին Փոխարքայի պալատում կը գումարվի Թիֆլիսի շրջանում գործող կայսերական ռուսական ջրահեղձներին ազատող ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը մի շարք հարցերի լուծումն տալու համար։

— Վաղը, կիրակի, մարտի 4-ին, առաւօտեան ժամը $10^1/_2$—$11^1/_2$-ը, տ. Ն. Զօբեանը Ժողովրդական Տանը կը կարդայ դասախօսութիւն մուսաբանութիւնից։ Մուտքը 5—10 կոպէկ։

— Թիֆլիս ժամանեց պօստ-հեռագրային վերատեսուչ Դեվեկօվսկին, որը փետրվարի 28-ին ծպտեալ կերպով այցելեց տեղիս պօստային գրասենեակը։

— Կովկասի Փոխարքան Թիֆլիսի հրէայ հասարակութեան ռաբբի Մենդել Մարկուսին հաստատել է գինուորական ռաբբիի պաշտօնի մէջ։

— Աբրահամ Շաղօյեանը յայտնեց ոստիկանութեանը, որ Գերասիմ Քիշմիշեանը արբած գրութեան մէջ իր հետ վէճի բռնվեց, որի ժամանակ վերցնելով սեղանի վրայից խոհանոցի դանակը՝ ուզում էր նրանով վէրք հասցնել Շաղօյեանին, սակայն վերջինս բռնելով դանակից վիրաւորեց իր ձեռքը։ Քիշմիշեանը ձերբակալված է։

— Փետրվարի 29-ին Շօրնի փողոցում գտնվեց 7-օրեայ ընկեցիկ մի աղայ, որը ուղարկվեց Օլգինեան ապաստարան։

— Գաղտնի ոստիկանութեան գործակալները ձերբակալեցին Դաւիթ Բէժանօվին և Գեօրգի Մարկօզօվին, որոնց մօտ գտնվեց վառօդ, որը գողացված էր Թիֆլիսի ապրանքային կայարանից։

— Կիրակի, մարտի 11-ին, Բագւի հասարակական ժողովարանում կը տրվի համերգ ի յիշատակ երաժշտագէտ Ք. Կարա-Մուրզայի մահվան տասնամեակի, ղեկավարութեամբ Պօղոս Կարա-Մուրզայի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 27 փետրվարի

«Հօրիզօնի» № 39-ում լուրերի բաժնում տպագրված է՝ մի քանի գրաշարների խնդրանօք՝ հետեւեալը.

«Մի քանի անյայտ մարդիկ թատրօնական տոմսակներ են վաճառում յօգուտ անգործ բանուորների (ընդգծումը մերն է)։ Որքան մենք տեղեկացանք, այդ մարդիկ ոչ մի կապ չունեն գրաշարների հետ և մեր անունը շահագործում են։ Հասարակութեան ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այդ ձևի խաչագողութեամբ պարապողների վրա և խնդրում ենք այդպիսիներին յանձնել ոստիկանութեան»։

Պատճառը մենք ենք...

Մի ուրիշ դրամաշորթութիւն էլ պատահեց՝ կօշկակար բանուորների շրջանում. վերջինս էլ «հիւանդ ընկեր» էր՝ իրա սանլով. սա էլ իր ոսկի ժամանին վիճակախաղի դրեց. երբ փողերը ստացաւ, և տոմսակները սպառված համարվեց, «հիւանդ ընկերը» այլ ևս չը կար...

Պատճառը մենք ենք...

Գրաշար ընկերներին մի օրինակով ցոյց պիտի տամ, որ սխալ քայլ են արել իրանց յայտարարութեամբ և միամտաբար, փոխանակ պատճառը իմանալու (շէնքի հիմքը խախուտ է կարծում են՝ թէ վերին յարկն է խախուտ), խղճալի միջոցների են դիմել։

Որպէս խնդրին աւելի մօտիկից ծանօթ, ես վերցնում եմ կօշկակար տարրը որպէս օրինակ։

Թիֆլիսի կօշկակար արհեստաւորը դեռ չէ ունեցել ոչ մանուֆակտուրային և ոչ էլ մեքենայական արդիւնաբերութիւն (մի ոմն Ամերիկայից բերել է, բայց չէ կարողացել գործածել, և մեքենան այնպէս էլ մնում է. բայց դա չէ նշանակում, որ մեքենայական արդիւնաբերութիւն գոյութիւն ունի), այլ ամեն քարգահ կարում է առանձին և ողջ գործը մէկը տզամարդի, միւսը կանացի և այլն։ Թիֆլիսից ոչ այնքան հեռու պետութեան սահմաններում—Մօսկվա, Վարշավա, Պետերբուրգ և այլն—կայ և մեքենայական ու մանուֆակտուրային արդիւնաբերութիւն, որոնց աւելի ձեռնտու է էժան և դիմացկուն ապրանք մատակարարել, քան՝ տեղացիներին. օրինակ՝ 6—8 ռ. տալիս են Ռուսաստանի պատրաստի գործը, իսկ տեղականը հազիւ ձեռնտու լինի 11—16 ռ.։ Ի՞նչ է լինում սրա հետեւանքը. ուրիշ խօսք չէ կարող լինել, որ Ռուսաստանի գործը, շնորհիւ էժանութեան և դիմացկունութեան, ներմուծվում է Կովկաս և սպառվում մեծ չափերով։

Տեղական արհեստաւորներն էլ, եթէ լաւ ֆիրմաներ են և դրամագլխով ուժեղ, որոշ չափերով կապրեն, իսկ մեծամասնութիւնը անանկանում են և իր հետ անգործութեան մատնում տասնեակ բանուորների։

Ուրեմն անհերքելի է, որ ինչպէս ամբողջ աշխարհում, նոյնպէս և մեզանում ստուարանում է, հետզհետէ մեծամասնութիւն է կազմում աշխատող մասսան։

Այս երևոյթը, աւելի ուժեղ կերպով արտայայտվում է ներկայումս, որովհետև աւելի նպաստում են տնտեսական պայմանները։

Շաւարշ Գարագաշեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Մեծ պետութիւնների ռազմի նաւատորմերը դիմում են Կրետէ կղզին, որպէսզի արգելք լինեն կրետացի պատգամաւորներին ընկնել յունական պարլամենտը։

— «Р. С.»-ին Վիէննայից հեռագրում են, որ իտալական ռազմի նաւատորմը երևաց Քիօսի ափերին։ Ազգաբնակութիւնը ահաբեկված է։

— Պետերբուրգում սենսացիա է առաջ բերել Կ. Պօլսի դեսպան Չարիկօվի հրաժարականը։ Ուղղակի հարուած է նրան սենատում նշանակելը, որովհետև առհասարակ պաշտօնից հեռացող դեսպանները նշանակվում են Պետական Խորհրդի անդամ։ Չարիկօվի յաջորդ համարվում են Հարտվիգը, Գիրսը, Նէրատօվը և գեներալ Պօլիվանօվը։ Չարիկօվին հրաժարեցնելու պատճառը տեսնում են նրա՝ դէպի երիտասարդ-թիւրքերը ունեցած համակրանքի մէջ։

— «Нов. Вр.»-ն Չարիկօվին անուանում է ռուսական շահերը պաշտպանող լաւագոյն նացիօնալիստ։

— Չինաստանի լայն խաւերում սկսել է դժգոհութիւնը պետական նոր կազմի դէմ։

— Պէկինում վերջին օրերս գլխատվեցին աւելի քան 1,000 մարդ ապստամբութեան տարրին խաւերից։

— Նանկինից մի սենսացիօն լուր են հաղորդում, թէ իբր չինական յեղափոխականների պարագլուխ Սունեատսէնը վճռել է ընդ միշտ հեռանալ պետական գործերից և մեկնել արտասահման։

— Պարիզում խօսում են, որ շուտով յայտարարվելու է հանքային բանուորների միջազգային գործադուլ։ Բանակցութիւններ են վարվում ամբողջ աշխարհի բանւորական միութիւնների միջև։

— Բրիւսէլում անգլիական քարածուխ գործածող բոլոր գործարանները փակվեցին։ Վնասները տասնեակ միլիոնների են հասնում։

— Սենատոր Զվօլեանսկիի հիւանդութեան պատճառով «Դաշնակցութեան» գործը ընդհատվեց մինչև մարտի 2-ը։ Մնացած վկաների հարցաքննութիւնը երեք օրվայ գործ է։ Փաստաթղթերի էքսպերտիզան արդէն վերջացել է։

— Լուրերի համաձայն՝ հրաժարվում է արտաքին գործերի մինիստր Սազօնօվը։ Նրա տեղ նշանակվելու է Տօկիօյում պաշտօնավարող դեսպան Մալեվսկին։ («Б.»)

— Լօձում և Պօլտավայում երևան հանվեցին արիստոկրատական ակումբներ, որտեղ անբարոյականացնում էին մանկահասակ աղջիկներին։ Կատարվում են ձերբակալութիւններ։

— Լուրերի համաձայն՝ Վիլնայի նահանգապետ Լիւբիմօվը նշանակվում է երկրագործութեան դեպարտամենտի վերատեսուչ։

— Ծամառ կերպով խօսում են, որ 3-րդ Պետական Դումայի արձակումից յետոյ ֆինանսների մինիստրի պաշտօնը յանձնվելու է բիւջէտային մասնաժողովի նախագահ Ալեքսէենկօյին։ Վերջին ժամանակներս նա յաճախ լինում է մինիստր-նախագահի մօտ։

— Մակլակօվը, համաձայնութիւն յայտնելով պաշտպանել պատանի Իւշչինսկիի սպանութեան մէջ մեղադրվող Բէյլիսին, հեռագրով խնդրեց Կիէվի նահանգական դատարանին ուղարկել իրան այդ գործի մեղադրական ակտի մի պատճէնը։

Դատարանը որոշել է բաւարարութիւն տալ Մակլակօվի դիմումին։

— Պետերբուրգում փետրվ. 28 ի երեկոյեան տեղի է ունեցել մի խոշոր ծեծ ու ջարդ մի խումբ բանուորների միջև։ Սպանված են երեք բանւոր, վիրաւորված են մի քանիսը։ Կալանաւորվել են 10 հոգի։

— Ներքին գործերի մինիստր Մակարօվը թոյլատրեց գումարել ռուս ժողովրդի միութեան անդամների 4-րդ համառուսական համագումարը Պետերբուրգում։ Մինիստրը սօյուզնիկների ներկայացրած ծրագրից հանել է մի քանի հարցեր, որոնց թւում այն, որ խօսում էր բարձր պետական հաստատութիւնների գործունէութեան մասին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

1 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական Խորհրդի օրէնսգրական մասնաժողովը ընդունեց դումայական նախագծերը Աստրախանի, Օրէնբուրգի և Ստաւրօպօլի նահանգներում զեմստվօ մտցնելու մասին։

Գրաւվեց «Звѣзда» լրագրի մարտի 1-ի համարը։ Խմբագիր Բարաշկօվը ենթարկվում է պատասխանատուութեան 129-րդ յօդուածի 1-ին և 6-րդ կէտերով։

ՏՕՄՍԿ։ Սենատորական բէվիզիայով դատվելու է Սիբիրի երկաթուղու կառավարչի օգնական Միխայլօվը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Գերմանական-ռուսական համաձայնութիւնը շաքարի մասին կայացաւ շնորհիւ Աւստրօ-Ունգարիայի և ոչ թէ Ֆրանսիայի միջնորդութեան։

ԲԵՐԼԻՆ։ Պաշտօնապէս հաստատվում է, որ կայացել է համաձայնութիւն շաքարի արտահանութեան առիթով Ռուսաստանի և Գերմանիայի միջև։

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ։ Երէկ կայծակից սպանվեց մի բանւոր, միւսը ստացաւ այրուածքներ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Высочайше Утвержденное Русское Общество Пароходства и Торговли, учрежд. въ 1856 г.

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Ձմեռային երթեւեկութիւն

ՂՐԻՄ-ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻԾ

Մեկնում են Բաթումից

I Պօստային-մարդատար շոգենաւեր.
Երեքշաբթի ժամի 1-ին գիշերը, շրջանակի գծով
Հինգշաբթի » 1 » » »
Շաբաթ » 12 » ուղղակի »
II Մարդատար շոգենաւեր.
Երկուշաբթի ժամի 2-ին ցերեկը, շրջանակի գծով
Շաբաթ » 2 » » »
III Մարդատար-ապրանքակիր շոգենաւեր.
Երեքշաբթի կէս գիշերին, շրջանակի գծով.
Ուրբաթ » » »

Ժամերը Պետերբուրգի են։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՊՕՍՏԱՅԻՆ ԳԻԾ

Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն դէպի Ալէքսանդրիայի, Բօլգարիայի, Մակեդօնիայի, Սերբիայի, Անատօլիայի-Պարսից-Ծոցի (Персидскій заливъ) գծերի բոլոր նաւահանգիստները։

ԲԱԼՏԻԱԿԱՆ ԳԻԾ

Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ուղղակի Պետերբուրգ-Րիգա, Լիբավա և Բէվել։

Տոմսակները կարելի է գնել Թիֆլիսի գրասենեակում, Վելյամինօվսկայա փողոց, № 18.

Հեռախօս № 11.

Ընդունվում են եւ ապահովացվում են ապրանքներ ճեռնտու պայմաններով։

Գործակալ՝ Ս. Խ. Սուլխանեանց

(շ.) 0—38

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ **արագ № 2 գնացքը**՝ (I, II և III կարգի վագօն.) 10 ժ. 20 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 44 ր. կէսօր., Գանձակ՝ 3 ժ. 18 ր. ցեր. Եւլախ՝ 4 ժ. 52 ր. ցեր., Հաջի-Գաբուլ՝ 8 ժ. 35 ր. երեկ., Բագու՝ 11 ժ. 43 ր. գիշ.։ **Մարդատար № 6 գնացքը**՝ (միայն I և II կարգի վագօն.) 3 ժ. 33 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 29 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 46 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Հաջի-Գաբուլ՝ 4 ժ. 20 ր. գիշ., Բագու՝ 8 ժ. 11 ր. առաւ.։ **Պօստատար № 4 գնացքը**՝ (բոլոր կարգերի վագօններով) 11 ժ. 18 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում՝ 2 ժ. 12 ր. ցեր., Գանձակ՝ 5 ժ. 29 ր. առաւ., Եւլախ, 7 ժ. 30 ր. առաւ., Հաջի-Գաբուլ՝ 12 ժ. 01 րոպէին կէսօրվայ, Բագու՝ 4 ժամ 52 րոպէին ցերեկվայ։ **Խառն № 106 գնացք**՝ (IV կամ III կարգի վագօններով, երբ կարևորութիւն պատահի) 6 ժ. 32 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 10 ժ. 42 ր. առաւ., Գանձակ՝ 2 ժ. 57 ր. ցեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 25 ր. երեկ., Հաջի-Գաբուլ՝ 1 ժ. 16 գիշ., Բագու՝ 7 ժ. 12 ր. առաւ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ **Մարդատար № $^{74}/_{75}$ գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 11 ժ. 48 ր. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 7 ժ. 01 ր. առաւ., Ալէքսանդրապօլ՝ 10 ժ. 31 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 3 ժ. 45 ր. ցեր., Ուլուխանլու՝ 4 ժ. 12 ր. ցեր.։ (Առանց Երևան մտնելու։ Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը Երևան ուղևորվում է 4 ժ. 37 ր. ցեր., և Երևան հասնում 5 ժ. 20 ր. երեկոյեան. Նախիջևան՝ 9 ժ. 26 ր. երեկ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 10 ր.) երեկ.։ **Մարդատար-ապրանքատար № $^{78}/_{79}$ գնացքը**. 5 ժ. 34 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում՝ 12 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրապօլ՝ 4 ժ. 32 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 4 ժ. 41 առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 06 ր. առաւ., և այնտեղ դէնը չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ **Մարդատար № 5 գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 5 ժ. 45 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 51 ր. եր., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., **Պօստատար № 3 գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագօններով 9 ժ. 50 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 1 ժ. 56 ր. կէսօր., Բաթում՝ 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ **Մարդատար № 7 գնացքը**՝ (II և III կարգի վագօններով) 10 ժ. 38 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 08 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 42 ր. կէսօրին։

ԲՕՐԺՕՄ՝ **մարդատար № $^{9}/_{66}$ գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագօն.) 3 ժ. 23 ր. ցեր., Խաշուրի է հասնում 6 ժ. 02 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 02 ր. գիշ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ **Մարդատար № 5 գնացքը**՝ 5 ժ. 07 ր. երեկ.։ **Պօստատար № 3 գնացքը**՝ 8 ժ. 54 ր. առ.։ **Արագ № 1 գնացքը**՝ 9 ժ. 56 ր. գիշ., որը այնտեղ դէնը չէ գնում։ **Խառն № 107 գնացքը**՝ 9 ժ. եր.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ **պօստատար № $^{72}/_{73}$ գնացքը**՝ 8 ժ. 25 ր. առաւ.։ **Մարդատար-ապրանքատար**՝ № $^{80}/_{81}$ **գնացքը**՝ 1 ժ. 40 ր. ցերեկվայ։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ **Մարդատար № 6 գնացքը**՝ 2 ժ. 50 ր. ցերեկ., **Պօստատար № 4 գնացքը**՝ 10 ժ. 28 ր. գիշ.։ **Մարդատար № 8 գնացքը** 5 ժ. 33 ր. առաւ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում)։

ԲՕՐԺՕՄԻՑ՝ **Մարդատար № $_{6/10}$ գնացքը**՝ 7 ժ. 58 ր. առաւօտեան։

Ծանօթութիւն.—Ձմեռային երթեւեկութեան միջոցին որոշված է Թիֆլիսից Պետերբուրգ (յետ և առաջ) անմիջական, առանց վագօն փոխելու հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Րօստովի-Խարկովի վրայով Անդրկովկասեան գծի արագ №№ 1 և 2 գնացքներով։ Գնացքում լինելու է մէկ միջնա վագօն I և II կարգի և մէկ վագօն III կարգի. բոլոր տեղերը պլացկարտերով են։

Նոյնպէս հաստատվում է Թիֆլիս-Մօսկվա յետ և առաջ, առանց վագօն փոխելու, հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Րօստովի և Կօզլովի վրայով՝ արագ № 1 և 2 գնացքներով։ Գնացքում լինելու է Միջազգային ընկ. մէկ միջնա վագօն I և II կարգի, որի համար վերցվելու է յաւելեալ արժէք. ամեն մէկ հազար վերստին 8 ր. I կարգում և 6 ր. II կարգում։ Թիֆլիսից-Մօսկվա հաշվում է 2877 վերստ։

Առանց վագօն փոխելու հաղորդակցութիւնը Թիֆլիս-Բագու-Րօստով յետ և առաջ կատարվելու է արագ № 1 և 2 գնացքներով։ Բոլոր կարգերի տեղերը պլացկարտով են։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայ. հիւ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Ց. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։

Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Ի. Ա. ՖՐԱՆԿ—9—2 ժ. ատամների բուժումն, լցնել (պլօմբա) և արհեստական ատ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Ի. Ա. ՖՐԱՆԿ—5—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—21

ԲԺԻՇԿ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ

(Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)

Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։ լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։

Բէբուտօվսկայա, № 66.

(շ.ե.) 130. 100—77

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ և ուղարկվեց բաժանորդներին

ՀԱՍԿԵՐ

№ 1. Յունվար, 1912 թ.։

Բովանդակութիւն.

1) «Սուլթան Աքլոր», Աթ. Խնկոյեան։
2) «Պէծիկ հորթը», Ց. Աղաբաբ։
3) «Ճանճը, ձուի կճեպը և կաւի գունդը», Աթ. Խնկոյեան։
4) «Երկու վաճառական» (Լ. Տօլստոյ), Կ. Միրիմանեան։
5) «Մանուշի լացը», Ց. Աղաբաբ։
6) «Հիւսնի աղօթքը» (Պ. Րօզեգգեր), Թարգ. Աթ. Խնկոյեան։
7) «Հայր և որդի», Ստ. Լիսիցեան։
8) «Թէյի և բաժակի պատմութիւնը», Նիկ. Սարգսեան։

Այս համարի հետ ուղարկվում է ձրի յաւելուած՝ Աթ. Խնկոյեանի «Քնած գեղեցկուհին և եօթն քաջերը»։ 142. 1—1

ՀՐԱՒԷՐ

Վաղը, կիրակի, ամսիս 4-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ս. Մինաս եկեղեցում լինելու է ծխականների երկրորդ եւ վերջին ժողով՝ ընտրելու նոր երէցփոխ. ուստի սրանով հրաւիրում եմ նոյն եկեղեցու բոլոր չափահաս ծխականներին մասնակցելու ժողովին։

Գործակալ՝ Ղևոնդ ք. Մամիկոնեան

141. 1—1

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

„ՌԱՖԱՅԷԼ“

Երևանեան հրապ., Պուշկինեան փ. № 1.

Օգտվեցէք դէպքից! Գները պակասեցված են կարճ ժամանակով։

Վիզիտնի նկարների դիւժինը 2 ր., կաբինէտնին՝ 4 ր., մի դիւժին բացիկները 1 ր. 50 կ.։ Խմբովին կամ մեծադիր լուսանկարները մատչելի գներով։ Պատուէրները կատարվում են բաւարարեցուցիչ։

(ա.օ.) 114. 30—11

Լոյս են տեսել և գրավաճառների մօտ ծախվում են

ԱԼ. ԱԲԻԼԵԱՆԻ

հետեւեալ ԹԱՏՐՕՆԱԿԱՆ գրուածքները՝

«Մարվող ճրագներ», փոփոխած, II տպ. . . . . 60 կ.
«Նշանվածներ», 3 արար. . . . . 60 կ.
«Գարբինջուկ», ֆէերիա փոքրերի համար. . . . 10 կ.

(ա.օ.) 135. 5—4

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՄ

ՊՐԱԿՏԻԿԱՆՏՆԵՐ

Մեղուապահութիւն սովորեցնելու համար առանց վարձատրութեան։ Պրակտիկանտները կը սովորեն մեղուապահութեան բոլոր աշխատանքները գործնականապէս՝ սկսած ապրիլի 1-ից մինչև յուլիսի վերջը։ Թեօրիական բացատրութիւններ կը տրվեն աշխատանքի ժամանակ։ Դիմել Ա. Մխիթարեանին, «Մշակի» խմբագրատուն։

(օ. մ.) 136. 3—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.